

List do Redakcji
Letter to Editor

Henryk Malewski¹, Vidmantas Egidijus Kurapka¹, Snieguolnė Matulienė¹, Žaneta Navickienė²

Współpraca funkcjonariuszy organów ścigania ze specjalistami pionu kryminalistycznego. Diagnoza i możliwości usprawnienia – doświadczenia litewskie

Cooperation between law enforcement officers and forensic specialists. Diagnosis and possible improvements – a Lithuanian experience

¹Instytut Prawa Karnego, Uniwersytet im. Michała Romera, Wilno, Litwa

²Wydział Bezpieczeństwa Publicznego, Uniwersytet im. Michała Romera, Kowno, Litwa

¹Institute of Criminal Law, Mykolas Romeris University, Vilnius, Lithuania

²Faculty of Public Security, Mykolas Romeris University, Kaunas, Lithuania

Streszczenie

W artykule analizowano specyfikę i formy współpracy funkcjonariuszy pionu dochodzeniowo-śledczego* ze specjalistami z laboratoriów kryminalistycznych w postępowaniu przygotowawczym oraz istniejące problemy praktyczne tejże współpracy. W ostatnim czasie zauważa się szczególnie intensywne dysputy na temat współzależności określania osoby posiadającej wiadomości specjalne z jej statusem w postępowaniu przygotowawczym. Dyskusji poddawane są też zagadnienia współpracy podmiotów postępowania przygotowawczego w kontekście międzynarodowym. Mniej aktywny (ale nie mniej istotny) dyskurs dotyczy formy i specyfiki współpracy funkcjonariuszy dochodzeniowo-śledczych i specjalistów oraz biegłych w trakcie badania czynów przestępczych. Mając na uwadze duże praktyczne znaczenie oraz istniejące różnice w traktowaniu naukowym tej problematyki, za cel niniejszego badania obrano formy i treść współpracy funkcjonariuszy organów ścigania ze specjalistami (biegłymi) z laboratoriów kryminalistycznych, a także problemy wynikające z tej współpracy oraz kierunki jej usprawniania.

W pierwszej części artykułu przytoczono wybrane poglądy na definicje osoby posiadającej wiadomości specjalne funkcjonujące na Litwie** i w niektórych innych państwach. Zdaniem autorów, unifikacja (harmonizacja) różnych pojęć (definicji), terminów i statusu dotyczącego biegłego, specjalisty i wiadomości specjalnych powinna być jednym z celów działań w realizacji wizji wspólnej europejskiej przestrzeni kryminalistycznej 2020. Wymaga to przeprowadzenia poważnej analizy standardów w dziedzinie prawa oraz zarządzania w stosowaniu wiadomości specjalnych każdego państwa***.

W części drugiej, popartej wynikami badań empirycznych, omówiono praktyczne problemy współpracy funkcjonariusza organów ścigania i specjalisty (biegłego), przeanalizowano trzy podstawowe formy ich współpracy oraz przed-

*W artykule zamiennie są stosowane pojęcia „funkcjonariusze pionu dochodzeniowo-śledczego”, „funkcjonariusze organów ścigania” i „dochodzeniowcy”.

**Funkcjonujący na Litwie od roku 2003 k.p.k. wymienia dwie podstawowe figury procesowe stosujące wiadomości specjalne, a mianowicie: eksperta (biegłego) sądowego i specjalistę. Biegły jest powoływany przez sąd w procesie rozprawy, a do ustalania okoliczności sprawy wymagających wiadomości specjalnych w postępowaniu przygotowawczym powoływany jest przez prokuratora lub funkcjonariusza organów ścigania specjalista. Specjalistą według ustawodawstwa litewskiego jest nie tylko pracownik komórki techniki kryminalistycznej policji (odpowiednik polskiego technika kryminalistyki), lecz także pracownik laboratorium kryminalistycznego, który został powołany do udziału w czynnościach dochodzeniowo-śledczych w postępowaniu przygotowawczym, jak również inna osoba posiadająca wiadomości specjalne. O specyfice stosowania wiadomości specjalnych w procedurze karnej Litwy autorzy pisali niejednokrotnie w tym i w polskich wydawnictwach. Patrz np. [42–44].

***[45].

stawiono ich treść: praca na miejscu zdarzenia, współpraca tych dwu podmiotów przy zleceniu badań i przygotowaniu materiałów oraz w procesie ich przeprowadzania, a także udział specjalisty w innych czynnościach postępowania przygotowawczego. W tej części podano też propozycje sposobów zwiększenia efektywności tejże współpracy. W trzeciej części po ocenie rezultatów badania przedstawiono spostrzeżenia autorów na temat tendencji do zwiększania efektywności współpracy funkcjonariuszy organów ścigania i specjalisty (biegłego).

Słowa kluczowe: współpraca, formy współpracy, specjalista (biegły), wiadomości specjalne, funkcjonariusz dochodzeniowo-śledczy, postępowanie przygotowawcze, kryminalistyka.

Abstract

The article investigates the characteristics and forms of cooperation between criminal investigation officers' and forensic laboratory specialists in pre-trial proceedings, as well as practical problems in such cooperation. Recently there have been a number of particularly heated debates about the relationship between determining a person possessing special knowledge and his/her status in pre-trial proceedings. Other discussed aspects include cooperation between entities involved in pre-trial proceedings in international contexts. A less intensive (albeit equally important) discussion relates to the form and characteristics of cooperation between criminal investigation officers on the one hand and specialists and experts on the other in investigating criminal acts. Bearing in mind the high practical importance and the existing differences in scholarly approaches to these issues, the current study concentrates on the forms and content of cooperation between law enforcement officers and specialists (experts) from forensic laboratories, as well as on problems resulting from such cooperation and directions for improvement.

The first part of the article presents selected views on the definition of a person possessing special knowledge currently used in Lithuania^{**} and in a number of other states. In the authors' opinion, unification (harmonization) of various notions (definitions), terms and statuses of an expert, a specialist and special knowledge should be one of the objectives in implementing the vision of the joint European forensic science area 2020. Achieving this objective requires a comprehensive analysis of standards in law and management in using special knowledge of each state^{***}.

The second part, supported by empirical study results, discusses practical problems of cooperation between a law enforcement officer and a specialist (expert), analyzes three basic forms of their cooperation and presents the content of those forms: activities at the crime scene, cooperation of the two entities in commissioning tests, preparing test materials and actual performance of such tests, and finally participation of a specialist in other pre-trial activities. This part of the paper also proposes methods of improving the efficiency of such cooperation.

The third part is based on an evaluation of the study results and presents the authors' observations regarding the tendency of improving the efficiency of cooperation between law enforcement officers and specialists (experts).

Key words: cooperation, forms of cooperation, specialist (expert), special knowledge, criminal investigation officer, pre-trial proceedings, criminalistics.

*The terms "criminal investigation officers", "law enforcement officers" and "investigators" are used interchangeably in this article.

**Lithuania's criminal procedure code, adopted in 2003, lists two basic litigation process entities using special knowledge, namely: a court expert and a specialist. An expert is appointed by the court during the trial stage, whereas a specialist is appointed by the prosecutor or by the investigators for the purpose of clarifying those circumstances of the case that require special knowledge (at the pre-trial stage). In accordance with the Lithuanian legislation, a specialist is not only an employee of an evidence recovery unit (corresponding to the Polish *technik kryminalistyki*), but also an employee of a forensic laboratory delegated to participate in criminal investigation in pre-trial proceedings, as well as another person possessing special knowledge. The specific nature of using special knowledge in the criminal procedure of Lithuania has been repeatedly addressed by the authors in this and in Polish publications. See e.g. [42–44].

***[45].

Wprowadzenie

Aktualność zagadnienia. Współpraca jako kategoria współczesnego zarządzania jest coraz częściej eksponowana w różnych dziedzinach nauki i działalności

Introduction

Relevance. Cooperation as a category of contemporary management is increasingly often highlighted in various disciplines of science and prac-

praktycznej. Różne formy współpracy są też adaptowane do badań kryminalistycznych. Tylko w ostatnich latach na Uniwersytecie im. Michała Romera (Wilno) opublikowano kilkadziesiąt artykułów naukowych oraz obronione zostały dwa doktoraty poświęcone współpracy jako ważnemu czynnikowi w postępowaniu przygotowawczym¹. W bieżącej dekadzie naukowcy szczególną uwagę poświęcali aktualiom między państwowej współpracy przy badaniu przestępstw, a tworzenie wspólnych grup dochodzeniowo-śledczych stało się ważną praktyką w badaniach tzw. przestępstw transgranicznych [1, 2]. Podkreśla się, że znaczenie współpracy operacyjnej i śledczej pomiędzy organami ścigania w formie wspólnych zespołów dochodzeniowo-śledczych zostało sprawdzone w różnych dziedzinach i utrwalone w kilku dokumentach prawnych. Jest to godne uwagi, ponieważ ta forma współpracy między organami ścigania różnych krajów jest nowym zjawiskiem w społeczności międzynarodowej („...the importance of operational cooperation among law enforcement agencies in the form of joint investigation teams was recognised in various arenas and expressed in a few legal instruments. It is noteworthy, however, that this modality of inter-state cooperation between law enforcement agencies is a new phenomenon within the international community”)[3]. Równocześnie szczególną uwagę skupia się na działalności i współpracy narodowych organów ścigania z organizacjami międzynarodowymi – Interpolem, Europol, Sirene [4].

Na poziomie krajowym aktualna jest obecnie problematyka współpracy nie tylko funkcjonariuszy organów ścigania i prokuratora [5] czy sędziego śledczego i prokuratora, lecz także współpraca międzyinstytucjonalna, np. urzędów skarbowych i funkcjonariuszy dochodzeniowo-śledczych w przeprowadzaniu wspólnych akcji [6]. Nadal aktualna pozostaje problematyka współpracy w postępowaniu przygotowawczym funkcjonariuszy organów ścigania i specjalistów pionu techniki kryminalistycznej (laboratoriów kryminalistycznych), o czym świadczą coraz to nowe publikacje na ten temat zarówno na Litwie, tak i w innych krajach [7, 8]. Na przykład

Various forms of cooperation have also been adapted for the purpose of forensic examination. Only in the recent years, Mykolas Romeris University in Vilnius, Lithuania, has published tens of research papers and two doctoral dissertations dedicated to cooperation as an important aspect in pre-trial proceedings¹. In the current decade researchers have paid particular attention to the most current issues in international cooperation in investigating crime, and formation of joint investigation teams has become an important basis in investigating so-called trans-border crime [1, 2]. It is often emphasized that “(...) the importance of operational cooperation among law enforcement agencies in the form of joint investigation teams was recognized in various arenas and expressed in a few legal instruments. It is noteworthy, however, that this modality of inter-state cooperation between law enforcement agencies is a new phenomenon within the international community”[3]. Simultaneously, particular attention is drawn to the operation and cooperation of national law enforcement agencies with international organizations – Interpol, Europol, Sirene [4].

At the national level, the discussion concentrates not only on the cooperation between investigators and prosecutors [5], or between examining magistrates and prosecutors, but also on cooperation between different institutions, for instance inland revenue services and law enforcement officers in executing joint tasks [6]. The issue of pre-trial cooperation between law enforcement officers and evidence recovery (forensic laboratory) specialists is still being discussed as well, which is demonstrated by a number of new publications on the topic, coming both from Lithuania and from other countries [7, 8]. For instance, in Russia a debate is underway on the reform of expert institutions, including

¹Mindaugas Šatas 25 marca 2011 r. obronił doktorat „Prokuroro ir ikiteisminio tyrimo pareigūno bendradarbiavimas tiriant sunkius nusikaltimus” („Współpraca prokuratora i funkcjonariusza organów ścigania w badaniu ciężkich przestępstw”), promotorem był prof. dr Henryk Malewski; Žaneta Navickienė 29 sierpnia 2011 r. obroniła doktorat „Ikiteisminio tyrimo organizavimo modelis kriminalistikos taktikoje” („Model organizacji postępowania przygotowawczego w taktyce kryminalistycznej”), promotorem był prof. Vidmantas Egidijus Kurapka.

¹On March 25, 2011 Mindaugas Šatas defended his doctoral dissertation on „Prokuroro ir ikiteisminio tyrimo pareigūno bendradarbiavimas tiriant sunkius nusikaltimus” (“Cooperation between a prosecutor and a law enforcement officer in prosecuting serious crime”); the thesis was supervised by prof. dr Henryk Malewski; on August 29, 2011 Žaneta Navickienė defended her doctoral dissertation on „Ikiteisminio tyrimo organizavimo modelis kriminalistikos taktikoje” (“A model of organizing pre-trial proceedings in criminalistic tactics”), supervised by prof. Vidmantas Egidijus Kurapka.

w Rosji toczy się debata na temat reformy instytucji eksperckich, w tym połączenia ich w jedną państwową służbę ekspercką, oraz ciągle analizowane są możliwości usprawnienia współpracy specjalistów z innymi podmiotami procesu karnego [9]. Podobne pytania o restrukturyzację instytucji eksperckich podnoszone są także na Litwie. Niektórzy naukowcy, oceniając możliwość restrukturyzacji tych instytucji, podkreślają, że reorganizacja kilku podstawowych aktualnie działających instytucji zajmujących się ekspertyzą sądową pozwoliłaby uniknąć dublowania ich funkcji. Ta działalność byłaby koordynowana centralnie, co zmniejszyłoby obciążenie biegłych, środki finansowe byłyby dystrybuowane efektywniej etc. [10] Optymalizacja działalności tych instytucji „przybliżyłaby biegłego i funkcjonariusza dochodzeniowo-śledczego do miejsca zdarzenia, oszczędzałaby czas i środki” [10]. Równocześnie prezentowane są również inne poglądy, w których podkreśla się, że tradycyjnie ukształtowane istnienie kilku sprawnie funkcjonujących instytucji ekspertyzy sądowej w kraju ma niebagatelne znaczenie w zapewnieniu zasady kontradyktoryjności [11]. Reglamentacja ekspertyzy sądowej i wykorzystania wiadomości specjalnych w postępowaniu karnym to kolejna kwestia wywołująca ostre dyskusje i mająca znaczenie zarówno praktyczne, jak i teoretyczne [12, 13]. Jednym z zagadnień jest korelacja działalności dwóch podstawowych podmiotów postępowania przygotowawczego – funkcjonariusza organów ścigania i specjalisty (biegłego).

Nowatorskość przeprowadzonego badania. Po analizie specyfiki współpracy funkcjonariusza dochodzeniowo-śledczego i specjalisty (biegłego) na Litwie w ostatnim dziesięcioleciu nasuwa się wniosek, że niewiele uwagi poświęcano kooperacji ich działań w trakcie oględzin miejsca zdarzenia². W 2006 r. Komisarz

their merger into one expert service; in addition, possible improvements in cooperation between specialists and other penal process entities are constantly being analyzed [9]. Similar questions about restructuring expert institutions are being raised also in Lithuania. In evaluating the possibility of restructuring such institutions, some researchers emphasize that reorganization of a few currently existing institutions dealing with forensic examination would eliminate overlapping responsibilities. All operations in this area would be coordinated centrally, thus reducing the workload on experts, ensuring more efficient distribution of funds, etc. [10]. Optimizing the operations of such institutions “would bring experts and criminal investigation officers closer to the crime scene, saving time and resources” [10]. These proposals are accompanied by other views insisting that the traditionally sanctioned existence of several efficient forensic institutions in Lithuania plays an important role in ensuring the adversarial principle [11]. Restrictions on the use of forensic tests and special knowledge in the penal process are yet another issue sparking heated discussions of both practical and theoretical importance [12, 13]. One of the issues is the correlation of operations of the two basic entities in pre-trial proceedings – law enforcement officers and specialists (experts).

Innovative nature of the study. When analyzing the nature of cooperation between a law enforcement officer and a specialist (expert) in Lithuania over the last decade, one is prompted to conclude that most attention has been paid to such cooperation during crime scene examination². In 2006, Commissioner General of the Lithuanian

²Warto podkreślić, że problematyka powiązana z wykorzystywaniem wiadomości specjalnych na Litwie była stale obecna w badaniach kryminalistów i prawników. Po roku 1990 na ten temat opublikowano dziesiątki artykułów naukowych oraz obroniono szereg prac doktorskich. Na przykład w 1997 r. Henryk Malewski obronił pracę doktorską „Įvykio vietas apžiūra ir įvykio vietas tyrimas: naujas kriminalistinės koncepcijos modelis” („Nowy model kryminalistycznej koncepcji oględzin i badania miejsca zdarzenia”); w 1998 r. Janina Juškevičiūtė obroniła pracę doktorską „Specialių žinių panaudojimas tiriant nusikaltimus: būklė ir perspektyvos” („Wykorzystywanie wiadomości specjalnych w dochodzeniu przestępstw: stan i perspektywy”); w 2003 r. Gabrielė Juodkaitė-Granskienė obroniła doktorat „Teismo ekspertizės išvadų formulavimas ir vertinimas” („Formułowanie i ocena konkluzji (wniosków) ekspertyzy sądowej”) i inne.

³Importantly, issues related to the use of special knowledge in Lithuania have always attracted the attention of Lithuanian criminalist and legal researchers. After 1990, tens of scholarly papers have been published on the topic and many doctoral dissertations have been defended. For instance, in 1997 Henryk Malewski defended his dissertation on „Įvykio vietas apžiūra ir įvykio vietas tyrimas: naujas kriminalistinės koncepcijos modelis” (“A new model of the concept of crime scene examination and investigation”); in 1998 Janina Juškevičiūtė defended her dissertation on „Specialių žinių panaudojimas tiriant nusikaltimus: būklė ir perspektyvos” (“Use of special knowledge in crime investigation: current status and perspectives”); in 2003 Gabrielė Juodkaitė-Granskienė defended her dissertation on „Teismo ekspertizės išvadų formulavimas ir vertinimas” (“Formulation and evaluation of forensic conclusions”), etc.

Generalny Policji Litewskiej³ zatwierdził koncepcję usprawnienia działalności terytorialnych jednostek policji podczas oględzin miejsc zdarzeń oraz ich badania [14], co miało na celu zwiększenie efektywności tych działań w postępowaniu przygotowawczym. W tym dokumencie zaznacza się, że „przez długi czas wskaźnik udziału specjalistów w oględzinach miejsc zdarzeń był stosunkowo wysoki (w granicach 62–66%) i w zupełności spełniał wymagania organów procesowych. Sytuacja zmieniła się po wejściu w życie w 2003 r. nowego kodeksu postępowania karnego: oględzinom i badaniom miejsca zdarzenia⁴ poddaje się tylko ok. 38,5% miejsc zarejestrowanych czynów przestępczych”. Pomimo że oględziny miejsca zdarzenia pozostają jedną z najważniejszych czynności postępowania przygotowawczego, to współpraca funkcjonariusza dochodzeniowo-śledczego i specjalisty (biegłego) nie ogranicza się tylko do współdziałania w tych czynnościach. Dlatego celem artykułu jest kompleksowe omówienie najbardziej typowych form współpracy funkcjonariusza organów ścigania i specjalisty (biegłego), wskazanie istniejących problemów tej współpracy oraz zaproponowanie pewnych nowych sposobów ich rozwiązania. Ta problematyka oraz dyskusyjne zagadnienia z dziedziny wiadomości specjalnych stale są podnoszone zarówno w dyskursie krajowym i na międzynarodowych konferencjach naukowych [15, 16], jak i na poziomie Unii Europejskiej – w procesie tworzenia podręczników dobrych praktyk [17]. Warto podkreślić, że ten problem jest też szeroko naświetlany w polskich publikacjach [18, 19].

Celem niniejszego badania jest analiza najbardziej typowych form współpracy funkcjonariusza dochodzeniowo-śledczego i specjalisty (biegłego) w postępowaniu przygotowawczym oraz wskazanie problemów praktycznych i prezentacja spostrzeżeń co do tendencji efektywności tejże współpracy.

W dążeniu do nakreślonego celu zostały sformułowane następujące zadania szczegółowe:

1. Określenie powiązań pomiędzy współpracą wyżej wspomnianych podmiotów a wykorzystywaniem wiadomości specjalnych w postępowaniu przygotowawczym.

Police Force³ accepted the concept of improving the operations of territorial police forces during crime scene examination and investigation [14] with a view to enhancing the efficiency of such operations in pre-trial proceedings. The referenced document states that “for a long time the participation of specialists in crime scene examination has been relatively high (ranging from 62 to 66%), thus fully meeting the expectations of trial authorities. The situation changed after the introduction of the new criminal procedure code in 2003: only 38.5% of recorded crime scenes⁴ are currently being examined and investigated”. Although crime scene examination continues to be one of the most important pre-trial activities, it is not the only area of cooperation between law enforcement officers and specialists (experts). Therefore, the objective of this paper is to comprehensively discuss the most typical forms of cooperation between law enforcement officers and specialists (experts), to highlight problems arising during such cooperation and to propose certain new ways of solving such problems. These issues and points of discussion on special knowledge are constantly being raised in the national discourse, at international scientific conferences [15, 16], as well as at the European Union level – in the process of developing good practice handbooks [17]. Importantly, the problem in question is also broadly discussed in Polish publications [18, 19].

The objective of this study is to analyze the most typical forms of cooperation between an investigator and a specialist (expert) in pre-trial proceedings, to highlight practical problems, and to present observations on tendencies in the efficiency of such cooperation.

In pursuance of the said objective, the following specific tasks were formulated:

1. Determination of the relationship between the cooperation of the said entities and the use of special knowledge in pre-trial proceedings.

³Odpowiednik polskiego Komendanta Głównego Policji.

³Equivalent to the Commander-in-Chief of the Police in Poland.

⁴W k.p.k. Litwy z roku 2002 została wprowadzona nowa czynność procesowa – badanie miejsca zdarzenia, której celem jest nie tylko utrwalenie ogólnej sytuacji na miejscu zdarzenia oraz zabezpieczenie śladów, lecz także ich zbadanie z wykorzystaniem odpowiednich metod i technik eksperckich.

⁴In 2002, a new procedural action was introduced to the Lithuanian criminal procedure code, i.e. crime scene investigation, aimed not only at recording the general situation on the crime scene and securing traces, but also at their investigation using appropriate expert methods and techniques.

2. Wskazanie najbardziej typowych form współpracy funkcjonariusza dochodzeniowo-śledczego i specjalisty (biegłego) z wyszczególnieniem wynikających z tego problemów.
3. Określenie tendencji do zwiększania efektywności współpracy funkcjonariusza dochodzeniowo-śledczego i specjalisty (biegłego).

Materiał i metody

Przedmiot badania

Przedmiotem badania była współpraca funkcjonariusza dochodzeniowo-śledczego i specjalisty (biegłego) w zakresie wykorzystania wiadomości specjalnych.

Metody

W artykule wykorzystano następujące metody teoretyczne: opisowo-porównawczą i analityczno-krytyczną. Ponadto zastosowano metodę analizy treści dokumentu i literatury naukowej. Stosując metodę opisowo-porównawczą i metody porównawcze w analizie litewskich i zagranicznych aktów prawnych, w artykule opisano i systematycznie analizowano pojęcia współpracy, osoby posiadającej wiadomości specjalne i samych wiadomości specjalnych. Za pomocą metody analityczno-krytycznej analizuje się korelacje pomiędzy pojęciami współpracy i wiadomości specjalnych w postępowaniu przygotowawczym. Metodą analizy treści dokumentów i literatury naukowej próbuje się poddać analizie litewskie i zagraniczne źródła naukowe i akty prawne regulujące treść współpracy funkcjonariusza dochodzeniowo-śledczego i specjalisty (biegłego) w postępowaniu przygotowawczym. Dążąc do identyfikacji poziomu współpracy i ustalenia praktycznych problemów współpracy, przeprowadzono badanie ankietowe wśród 114 respondentów zatrudnionych w różnych jednostkach organów ścigania i laboratoriach kryminalistycznych Litwy.

Struktura współpracy podmiotów postępowania przygotowawczego i specjalistów w kontekście wykorzystywania wiadomości specjalnych

W opisie związku pomiędzy „wiadomościami specjalnymi” a „współpracą” w postępowaniu

2. Identification of the most common forms of cooperation between an investigator and a specialist (expert) and indication of the resulting problems.
3. Determining tendencies for improving efficiency of cooperation between an investigator and a specialist (expert).

Materials and methods

Scope of the study

The study analyzed the cooperation between an investigator and a specialist (expert) with regard to the use of special knowledge.

Methods

The following theoretical methods were applied for the purpose of the paper: descriptive comparative method and analytical critical method. Furthermore, the authors used the method of analyzing documents and scientific literature. By using the descriptive comparative method and comparative methods in analyzing Lithuanian and foreign acts of law, the authors describe and systematically analyze the notions of cooperation, person possessing special knowledge and special knowledge itself. The analytical critical method is used to analyze correlations between the notions of cooperation and special knowledge in pre-trial proceedings. The method of analyzing documents and scientific literature is applied to Lithuanian and international scientific sources and legal acts addressing the cooperation between law enforcement officers and specialists (experts) in pre-trial proceedings. Aiming at identifying the level of cooperation and determining practical problems of cooperation, a survey was conducted on a group of 114 people employed at various law enforcement agencies and forensic laboratories in Lithuania.

Structure of cooperation between pre-trial proceedings entities and specialists in the context of using special knowledge

When describing the relationship between “special knowledge” and “cooperation” in pre-trial proceedings, one should first of all pay attention

przygotowawczym należy przede wszystkim zwrócić uwagę na różne pochodzenie tych dwóch pojęć naukowych. Współpraca jako pojęcie współczesnego zarządzania jest ukierunkowana na zwiększanie efektywności organizowania procesu pracy – wymianę informacji, optymalizację i standaryzację wspólnych czynności etc. Jest to środek (narzędzie) zarządzania zwiększający wydajność działania i zapewniający bardziej sprawne osiągnięcie celów końcowych. W tym przypadku pojęcie współpracy staje się bezpośrednim narzędziem zwiększającym efektywność wykorzystywania wiadomości specjalnych w postępowaniu przygotowawczym. Wspomniane wykorzystywanie wiadomości specjalnych odbywa się właśnie przy współpracy funkcjonariusza dochodzeniowo-śledczego i specjalisty (biegłego) w postępowaniu przygotowawczym.

W wyniku analizy statusu prawnego osoby dysponującej wiadomościami specjalnymi, jej definicji i pojęcia wiadomości specjalnych na Litwie oraz w innych państwach okazuje się, że w różnych państwach te kategorie naukowe są traktowane różnorodnie: stosuje się różne definicje określające status osoby dysponującej wiadomościami specjalnymi, różnią się ich prawa i obowiązki, ich działalność jest regulowana przez ustawy i inne akty prawne (ogólne i szczegółowe akty wykonawcze). Na przykład w art. 95 k.p.k. Estonii mamy definicję pojęcia „ekspert”, a w art. 109(1) – wymieniona jest „wykwalifikowana osoba” [20]. W k.p.k. Chorwacji figuruje pojęcie „sprawozdanie eksperta” [21]. W k.p.k. Niemiec też jest używane pojęcie „ekspert” [22]. Artykuł 156 k.p.k. Francji definiuje eksperta, a art. 157 opisuje sposób powoływania ekspertów: z listy powstałej z mocy osobnego aktu prawnego o nazwie „Decree of the Council of State” [23]. K.p.k. Finlandii nie odnosi się w ogóle do terminu „ekspert”, jednak ta kwestia jest wyczerpująco naświetlona w akcie o nazwie „Criminal Investigation Act” [24]. W k.p.k. Słowenii mamy pojęcie eksperta, ale jest też pojęcie „specjalisty”, które może być traktowane jak synonim „eksperta” [25]. Tymczasem w k.p.k. Polski zawarte są definicje zarówno eksperta (biegłego), jak i specjalisty [26]. W Polsce, tak samo jak na Litwie, są w użyciu oba pojęcia, chociaż ich treść, zakres oraz regulacja prawna znacząco się różnią.

Artykuł 89 k.p.k. Litwy stanowi, że „specjalistą jest osoba posiadająca odpowiednie wiadomości specjalne i umiejętności, której zleca się wykonanie badań obiek-

to different origins of these two scholarly terms. Cooperation as seen by contemporary management is aimed at improving the efficiency of work process organization – exchange of information, optimization and standardization of shared tasks, etc. It is a management means (tool) that increases operational efficiency and ensures greater agility in achieving ultimate objectives. In this particular case the notion of cooperation becomes a direct tool for increasing the efficiency of using special knowledge in pre-trial proceedings. More specifically, the cooperation between a criminal investigation officer and a specialist (expert) in pre-trial proceedings is necessary for a proper use of special knowledge.

When analyzing the legal status and definition of a person possessing special knowledge, as well as the notion of special knowledge as used in Lithuania and in other countries one realizes that in different countries these categories are regulated in different ways: a number of different definitions of a person possessing special knowledge are in use, such persons' rights and obligations vary, their activities are regulated by acts and other legislative instruments (primary and secondary legislation). For instance, Article 95 of Estonia's criminal procedure contains the definition of the term “expert”, while Article 109(1) mentions a “qualified person” [20]. In Croatia, the criminal procedure code uses the term “expert's report” [21]. The term “expert” is also used in the German criminal procedure code [22]. Article 156 of the criminal procedure code in France defines an expert, and article 157 describes the procedure of appointing experts: from a list created by virtue of a separate act of law referred to as “Decree of the Council of State” [23]. In Finland, the criminal procedure code does not refer to the term “expert” at all, but the issue is comprehensively addressed in “Criminal Investigation Act” [24]. In Slovenia, the term “expert” coexists with the term “specialist”, and both terms can be considered as synonyms [25]. In its turn, the criminal procedure code of Poland defines both an expert and a specialist [26]. In Poland, not unlike in Lithuania, both terms are in use, although their content, scope and legal regulation differ significantly.

Article 89 of the Lithuanian criminal procedure code stipulates that “specialist is a person possess-

tów⁵ i przedstawienie opinii lub wyjaśnień w granicach jej kompetencji” [27]. Artykuł 84 te same ustawy zawiera pojęcie eksperta: „ekspertem jest osoba posiadająca wymagane wiadomości specjalne i wpisana na Listę ekspertów Republiki Litewskiej” [27]. Pojęcie eksperta sądowego uściśla art. 3 Ustawy o ekspertyzie sądowej Republiki Litewskiej: „ekspert sądowy – to osoba posiadająca kwalifikacje eksperta sądowego i wpisana na Listę Ekspertów Sądowych Republiki Litewskiej” [28]. W Polsce nie udało się przyjąć Ustawy o biegłych, chociaż takie próby tylko w ostatnich kilkunastu latach podejmowano wielokrotnie. Przytoczone różnorodne określenia i definicje (nawet funkcjonujące w jednym kraju) nie pozwalają na jednoznaczne traktowanie statusu osoby posiadającej wiadomości specjalne oraz jej kompetencji w postępowaniu przygotowawczym. Dlatego bardzo ważna jest unifikacja tych pojęć i definicji, ujednocznienie ich treści i statusu osoby eksperta i specjalisty w kontekście tworzonej wspólnej europejskiej przestrzeni kryminalistycznej. Z innej strony, ujednoczenie tych kategorii naukowych pozwoli na jednoznaczne rozumienie pojęcia „wiadomości specjalnych”. Badanie czynów przestępczych jest skomplikowanym, wieloetapowym procesem, w trakcie którego sama wiedza prawna zwykle nie wystarcza. Sytuacje i okoliczności bywają skomplikowane, a zatem do pełnego poznania okoliczności sprawy wymagane są coraz częściej wiadomości wykraczające poza tradycyjny zestaw wiedzy funkcjonariusza dochodzeniowo-śledczego czy prokuratora (wiedza medyczna, ekonomiczna itp.). Wykorzystanie wiadomości specjalnych jest ważne ze względu na ich specyfikę i ograniczoną dostępność. Na przykład obecnie na Litwie wiadomości specjalne są rozumiane jako dogłębna wiedza z zakresu nauki, techniki, sztuki lub dowolnej innej dziedziny działalności ludzkiej, która jest niezbędna do wykonania ekspertyzy sądowej, a nabyta w procesie studiów, specjalnego szkolenia lub z doświadczenia w działalności zawodowej [28]. Właśnie zapotrzebowanie na wiadomości specjalne, przede wszystkim, łączy funkcjonariusza dochodzeniowo-śledczego i specjalistę (eksperta) w postępowaniu przygotowawczym.

ing adequate special knowledge and skills, entrusted with examination of objects⁵ and presentation of an opinion or explanations in his/her area of specialization” [27]. Article 84 of the said act contains the following definition of the term “expert”: “a person possessing necessary special knowledge and entered in the list of experts of the Republic of Lithuania” [27]. The notion of “court expert” is further defined in Article 3 of the Court Experts Act of the Republic of Lithuania: “court expert is a person possessing the qualifications of a court expert and entered in the List of Court Experts of the Republic of Lithuania” [28]. Poland does not have an act on experts, although multiple attempts at passing it have been taken for over a decade. The multitude of terms and definitions presented above (used even in the same country) does not allow for an unequivocal interpretation of the status of a person possessing special knowledge and his/her competence in pre-trial proceedings. Therefore, it is important to unify these terms and definitions, to clarify their content and the status of an expert and a specialist in the context of the joint European forensic science area that is currently being created. Furthermore, if these scientific categories are harmonized, the notion of “special knowledge” will no longer be understood in different ways. Crime examination is a complex, multi-stage process in which legal knowledge alone is usually insufficient. Situations and circumstances tend to be complicated, so in order to fully understand the circumstances of the case it is more and more often necessary to possess knowledge extending beyond the traditional expertise of an investigator or a prosecutor (knowledge of medicine, economy, etc.). Using special knowledge is important due to its specific nature and limited availability. For instance, in Lithuania special knowledge is currently defined as in-depth knowledge of science, technology, art or any other discipline of human activity, necessary for preparing a forensic report and acquired at a university or special training, or in professional practice [28]. It is exactly the demand for special

⁵Termin „badanie obiektów” został wprowadzony przez k.p.k. Litwy z 2002 r. i oznacza przeprowadzenie badania w postępowaniu przygotowawczym przez specjalistę i przedstawienie opinii specjalisty organowi procesowemu.

⁶Spapens T. Joint Investigation Teams in the European Union: Article 13 JITS and the Alternatives, *European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice* 2011; 19: 246-247; Bakker E, Powderly J. Dealing with transnational terrorism, the concept and practice of Joint Investigation Teams. *Security and Human Rights* 2011; 1: 19-28.

Tworząc wspólną europejską przestrzeń kryminalistyczną, należy dążyć w pierwszej kolejności do zharmonizowania istotnych pojęć, definicji i kategorii naukowych, takich jak pojęcie wiadomości specjalnych, pojęcie i status biegłego oraz specjalisty. Kolejnym etapem łączącym kategorie współpracy z wiadomościami specjalnymi byłoby utrwalenie podstawowych form współpracy funkcjonariusza dochodzeniowo-śledczego i specjalisty (biegłego) zarówno w doktrynie, jak i praktyce.

Formy i aktualia współpracy funkcjonariusza dochodzeniowo-śledczego i specjalisty (biegłego)

Dążąc do przeanalizowania aktualności współpracy funkcjonariusza dochodzeniowo-śledczego i specjalisty (biegłego) oraz wskazania problemów praktycznych wynikających z ich współdziałania, przeprowadziliśmy ankietę wśród 114 respondentów, z których 61 pracuje w laboratoriach kryminalistycznych (specjaliści i biegli), a 53 w strukturach dochodzeniowo-śledczych (ryc. 1.).

Ponad połowa osób biorących udział w badaniu to doświadczeni pracownicy z ponad 10-letnim stażem, 30% respondentów miało względnie niewielkie doświadczenie (do 5 lat stażu) (ryc. 2.).

W pierwszej kolejności autorzy dążyli do ustalenia poziomu efektywności współpracy funkcjonariusza dochodzeniowo-śledczego i specjalisty (biegłego). W tym celu na początku kwestionariusza pytano respondentów, czy ich współpraca jest efektywna. W trakcie ankietowania ustalono, że ponad 40% respondentów uważa, że współpraca jest efektywna, a spora część – ponad połowa ankietowanych – że współpraca efektywna jest tylko częściowo (ryc. 3.). Dlatego w ramach badania ważne było ustalenie czynników wpływających na połowiczną efektywność współpracy.

Analizując współdziałanie funkcjonariusza dochodzeniowo-śledczego i specjalisty (biegłego) można wymienić kilka podstawowych pól współpracy:

1. W pierwszej kolejności podczas oględzin miejsca zdarzenia funkcjonariusz organu ścigania formułuje zadania i zwraca uwagę specjalisty na interesujące go kwestie, a specjalista, zgodnie z posiadaną wiedzą, pomaga mu prawidłowo dokonać oględzin, zabezpieczyć miejsce zdarzenia, poszukuje i zabezpiecza istotne dla śledztwa ślady, udziela niezbędnych wskazówek i kon-

knowledge that first of all unites an investigator and a specialist (expert) in pre-trial proceedings.

In creating the joint European forensic science area one should primarily aim at harmonization of all important notions, definitions and scientific categories, such as the notion of special knowledge, notion and status of expert and specialist. Another stage combining cooperation categories with special knowledge would be solidification of the basic forms of cooperation between a criminal investigation officer and a specialist (expert) both in theory and in practice.

Forms and current issues in the cooperation between a criminal investigation officer and a specialist (expert)

In our attempt at analyzing current issues in the cooperation between a criminal investigation officer and a specialist (expert) and at highlighting practical problems resulting from such interactions, we surveyed 114 respondents, 61 of whom work for forensic laboratories (specialists and experts), and 53 work for crime investigation units (Fig. 1).

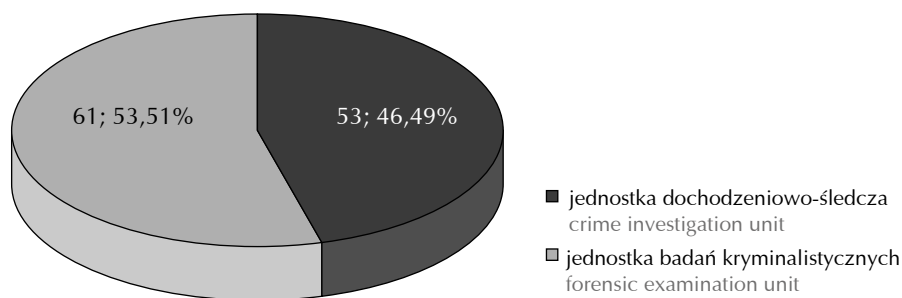
Over a half of the respondents have over 10 years of experience, whereas 30% of them were relatively inexperienced (less than 5 years of experience) (Fig. 2).

The authors' primary goal was to determine the efficiency level of the cooperation between an investigator and a specialist (expert). To that end, in the initial part of the questionnaire the respondents were asked if their cooperation was efficient. The survey indicated that over 40% of the respondents consider their cooperation to be efficient and a large share – over a half – believe that their cooperation is efficient only partially (Fig. 3). Therefore, identifying efficiency-reducing factors was an important part of the study.

An analysis of the cooperation between a criminal investigation officer and a specialist (expert) reveals a few basic fields of cooperation:

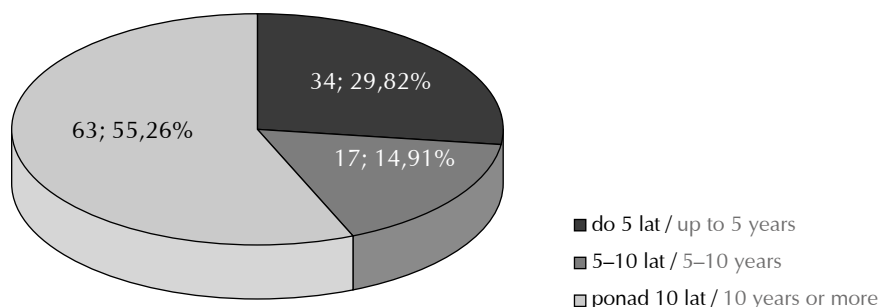
1. First of all, during crime scene examination the investigator defines tasks and draws the specialist's attention to issues that interest him/her, and the specialist – using his/her own knowledge – helps the investigator examine the site correctly and secure it, searches for and secures traces that are important for the investigation, gives necessary advice and

W jakiej pracujesz jednostce?
What is your place of employment?

Ryc. 1. Podział respondentów wg rodzaju ich działalności
Fig. 1. Respondents by employment

Staż pracy w jednostce dochodzeniowo-śledczej lub badań kryminalistycznych
Professional experience in a forensic or criminal examination unit

Ryc. 2. Dane dotyczące stażu pracy respondentów
Fig. 2. Respondents by professional experience

sultuje w sprawach dotyczących stosowania wiadomości specjalnych.

2. Gromadząc, porządkując i szykując dowody i materiał porównawczy do ekspertyzy (badanie obiektów), specjalista lub biegły mogą skonsultować organ procesowy co do liczby próbek do badania porównawczego, sposobu pakowania i dostarczenia pewnych obiektów, informować ich o aktualnych możliwościach przeprowadzenia różnych typów badań itp.

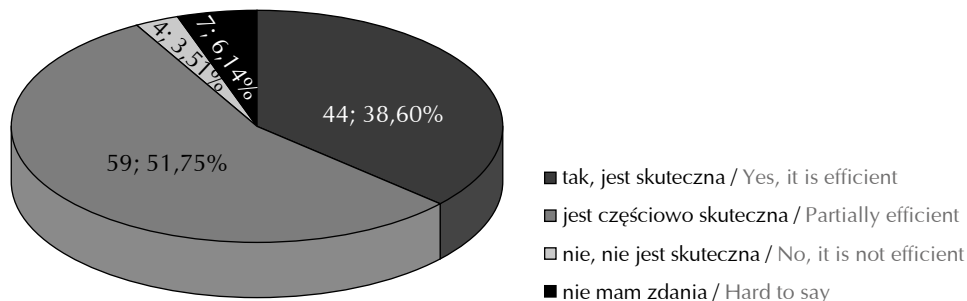
3. Ze ścisłą współpracą mamy do czynienia podczas przeprowadzania badań kryminalistycznych (ekspertyzy lub badania obiektów), kiedy pośrednie rezultaty takich badań wskazują, że pytania sformułowane w postanowieniu powinny być zmienione lub uzupeł-

nerwać jako konsultant w sprawach dotyczących stosowania specjalnej wiedzy.

2. At the stage of collecting, systematizing and preparing evidence and comparative material for analysis (object examination), the specialist or expert can consult the trial authority regarding the number of samples for comparative tests or method of packaging and delivering certain objects, inform it about current possibilities of performing various tests, etc.

3. Cooperation becomes much closer at the stage of forensic examination (object examination or study), when interim results of such examination indicate that questions formulated in the decision

Czy współpraca dochodzeniowców i specjalistów (biegłych) jest skuteczna?
Is the cooperation between investigators and specialists (experts) efficient?

Ryc. 3. Poziom skuteczności współpracy funkcjonariusza dochodzeniowo-śledczego i specjalisty (biegłego)
Fig. 3. Efficiency level of the cooperation between an investigator and a specialist (expert)

nione, oraz gdy zachodzi konieczność uzupełnienia materiału porównawczego.

4. W przypadku zapotrzebowania na wiadomości specjalne specjalista lub biegły mogą bezpośrednio brać udział w innych czynnościach postępowania przygotowawczego.

Analizując sposoby współpracy, ustalono, że organ procesowy i specjalista (biegły) najczęściej kontaktują się drogą telefoniczną (102 respondentów). Rzadziej stosuje się kontakt pocztą elektroniczną i tradycyjną (odpowiednio 54 i 48 respondentów) (ryc. 4.).

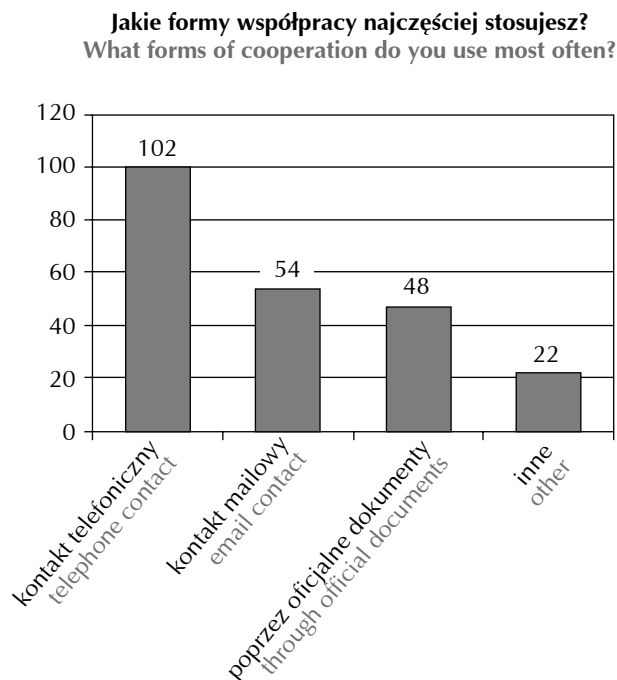
W celu zapewnienia bardziej dynamicznego przebiegu postępowania przygotowawczego, a co za tym idzie – bardziej efektywnej współpracy funkcjonariusza dochodzeniowo-śledczego i specjalisty (biegłego), ważne było prawne zatwierdzenie formatu tejże współpracy. Biorąc to pod uwagę, Prokurator Generalny Republiki Litewskiej z dniem 18 stycznia 2011 r. wydał rozporządzenie, w którym są zawarte wytyczne dla organów procesowych dotyczące powoływania biegłych i specjalistów, które bardzo usprawniło współpracę tych podmiotów. W rozporządzeniu szczególnie akcent położono na współpracę funkcjonariusza organu ścigania zlecającego badanie i specjalisty (biegłego) wykonującego to badanie. W dokumencie zwraca się uwagę na konieczność formułowania tylko aktualnych, istotnych dla ustalenia okoliczności zdarzenia pytań, gdyż częstym problemem było formułowanie w postanowieniu wielu zbędnych pytań, a także zaznaczono, że organ procesowy ma się konsultować ze specjalistami konkretnej dziedziny w kwestii celowości, możliwości i konieczności przeprowadzenia określonego badania.

should be changed or supplemented, and when it is necessary to collect more comparative material.

4. Whenever special knowledge is required, the specialist or expert can directly participate in other pre-trial activities.

An analysis of cooperation methods allowed the authors to conclude that the trial authority and the specialist (expert) usually contact each other by telephone (102 respondents). Contact by email or letter is less frequent (54 and 48 respondents, respectively) (Fig. 4).

To speed up pre-trial proceedings, and thus to ensure more efficient cooperation between a criminal investigation officer and a specialist (expert), legal recognition of the format of such cooperation was of great importance. Bearing this in mind, on January 18, 2011 Attorney General of the Republic of Lithuania issued a regulation containing guidance for trial authorities relating to the appointment of experts and specialists, which greatly simplified the cooperation of these entities. The regulation pays particular attention to the cooperation between a law enforcement officer who requests an examination and a specialist (expert) who carries it out. The document highlights the necessity to formulate case-relevant questions only, thus addressing a common problem of formulating many unnecessary questions in the decision. Furthermore, the regulation indicates that the trial authority should consult specialists in an area in question in order to determine whether a given test is meaningful, feasible and necessary. Furthermore, the role of the

Ryc. 4. Najczęściej stosowane formy kontaktu między organem procesowym a specjalistą (biegłym)
Fig. 4. Most common forms of interaction between trial authorities and specialists (experts)

Ponadto wzmocniono rolę prokuratora i naczelnika jednostki dochodzeniowo-śledczej na etapie zlecenia wykonania badania, którzy zostali zobowiązani do oceny tych pytań.

Rozpatrując specyfikę współpracy funkcjonariusza organów ścigania i specjalisty (biegłego), wybrano trzy najbardziej typowe formy współdziałania tych podmiotów:

- współpraca w czasie oględzin na miejscu zdarzenia;
- współpraca podczas powoływania specjalisty (biegłego) oraz formułowania jego zadań, a także podczas ich wykonywania;
- współpraca podczas innych czynności postępowania przygotowawczego.

Forma współpracy w czasie oględzin miejsca zdarzenia

W trakcie badania ustalono, że we współpracy funkcjonariusza organu ścigania i specjalisty (biegłego) występują określone problemy. Nadal aktualne są problemy dotyczące zabezpieczania i pobierania śladów oraz innych przedmiotów (potencjalnych dowodów) na miejscu zdarzenia. Na problemy w tej dziedzinie wskazało 36 respondentów (ryc. 5). Zarówno funk-

prosecutor and the chief of the investigation unit at the stage of commissioning a forensic examination was strengthened – both of them are now required to evaluate the said questions.

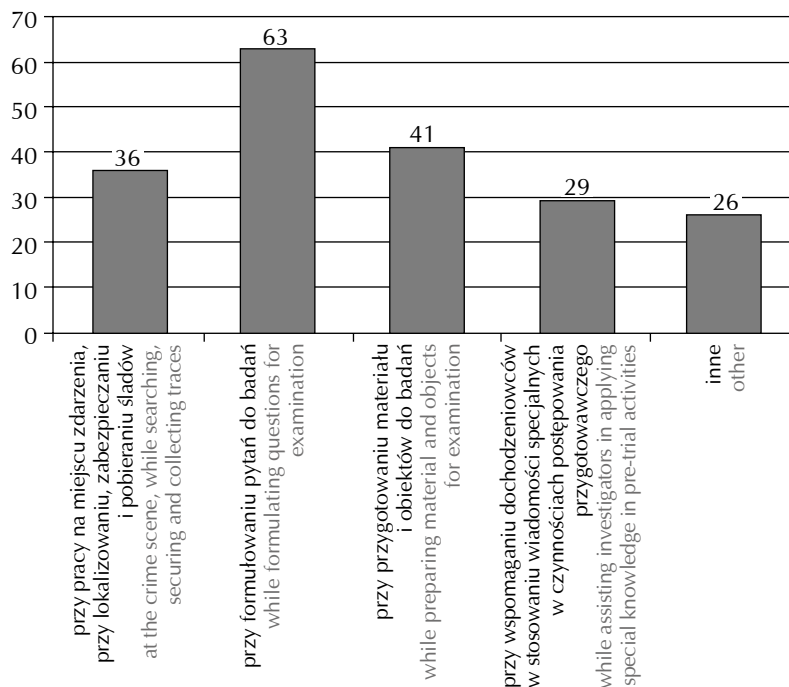
When considering the specific nature of cooperation between a law enforcement officer and a specialist (expert), three most typical forms of their cooperation were selected:

- cooperation during crime scene examination;
- cooperation while appointing a specialist (expert) and formulating his/her tasks, as well as cooperation during the execution of such tasks;
- cooperation during other pre-trial activities.

Cooperation during crime scene examination

The study revealed a number of specific problems that accompany the cooperation between a law enforcement officer and a specialist (expert). These continue to include problems relating to securing and collecting traces and other objects (potential evidence) at the crime scene. Problems in this area were reported by 36 respondents (Fig. 5). The existence of this problem was emphasized to a similar

Jakie problemy wynikają ze współpracy dochodzeniowca i specjalisty (biegłego)?
Problems arising in the cooperation between an investigator and a specialist (expert)

Ryc. 5. Problemy współpracy funkcjonariusza organu ścigania i specjalisty (biegłego)
Fig. 5. Problems in the cooperation between an investigator and a specialist (expert)

cjonariusze organów ścigania, jak i biegli akcentowali istnienie tego problemu w podobnym stopniu. Prawie połowa respondentów (63) stwierdziła, że nadal istnieją problemy z formułowaniem pytań do ekspertyzy (badanie obiektów). Czterdziestu jeden respondentów zaznaczyło, że istnieją problemy z przygotowaniem materiału kwestionowanego i porównawczego do badań. Dwudziestu dziewięciu respondentów wskazało na problemy ze stosowaniem wiadomości specjalnych w trakcie przeprowadzania innych czynności procesowych. Dwudziestu sześciu respondentów wskazało na inne problemy.

Zagłębiając się w aktualne problemy współpracy funkcjonariusza dochodzeniowo-śledczego i biegłego, należy podkreślić brak bezpośredniej regulacji formatu współpracy tych podmiotów w Kodeksie postępowania karnego Republiki Litewskiej. Jednakże art. 180 tej ustawy [27] wprowadza pewien model współpracy organu procesowego i specjalisty (biegłego). Pierwsza część art. 180 k.p.k. Litwy stanowi, że w czynnościach dochodzeniowo-śledczych mogą uczestniczyć specja-

degree both by law enforcement officers and by experts. Nearly a half of all respondents (63) stated that they continue to face problems with the formulation of questions for forensic studies (object examinations). Forty one respondents indicated that there exist problems with the preparation of questioned and comparative material for examination. Twenty nine respondents pointed out to existing problems in applying special knowledge in executing other procedural activities. Twenty six respondents indicated other problems.

When analyzing the current problems in the cooperation between an investigator and an expert one should emphasize that the format of their cooperation is not directly regulated in the criminal procedure code of the Republic of Lithuania. However, Article 180 of the said act [27] introduces a certain model of cooperation between a trial authority and a specialist (expert). The first part of Article 180 of the criminal procedure code of Lithuania stipulates that specialists can participate in investigative

liści. Wśród najważniejszych czynności dochodzeniowo-śledczych ustawa wymienia oględziny i badanie miejsca zdarzenia. W trakcie oględzin znajdowane są i zabezpieczane nie tylko ślady i przedmioty istotne dla śledztwa, ale otrzymujemy także inne informacje o sytuacji na miejscu zdarzenia, mechanizmie dokonania przestępstwa itp. Do przeprowadzenia tych czynności często umiejętności funkcjonariusza organu ścigania dokonującego oględzin miejsca zdarzenia bywają niewystarczające. Tylko specjalista stosujący odpowiednie metody, środki i urządzenia techniczne może zlokalizować określone rodzaje śladów, utrwalić je i pobrać, a później – na zlecenie funkcjonariusza dochodzeniowo-śledczego – dokonać badań i przedstawić opinię. Udział specjalisty przy przeprowadzaniu oględzin miejsca zdarzenia jako czynności niezwłocznej zapewnia, że obiekty istotne dla śledztwa będą zlokalizowane we właściwym czasie, zabezpieczone, pobrane i zbadane. Nierzadko przedmioty zlokalizowane przez specjalistę podczas oględzin miejsca zdarzenia okazują się jedynymi istotnymi dla śledztwa dowodami. Analizując niedociągnięcia przy oględzinach miejsc zdarzeń i ich przyczyny, można stwierdzić, że jednym z ważnych czynników wpływających na ich poziom jest odpowiednia organizacja procesu przygotowania do oględzin. Oczywiście, udział specjalisty w niezwłocznych czynnościach śledczych zależy nie tylko od odpowiednich kroków funkcjonariusza dochodzeniowo-śledczego czy organizującego pracę grupy śledczej dyżurnego komisariatu, lecz także od rodzaju zdarzenia. Analizując działania policji w sprawach wypadków drogowych i sposobach usprawniania tej działalności w różnych miastach kraju, po ocenie czynności dochodzeniowo-śledczych oraz wykorzystania potencjału specjalistów na miejscu zdarzenia, L. Novikovienė i V. Paulauskas stwierdzili, że liczba specjalistów uczestniczących w oględzinach jest zbyt mała [29]. Funkcjonariusze drogówki wskazali następujące powody braku udziału specjalistów w oględzinach miejsca zdarzenia w związku z przestępstwami ww. rodzaju: niedostateczna liczba specjalistów, utrwalona praktyka, zła organizacja pracy, wezwania poza godzinami pracy, kwestia (nie)płacenia za nadgodziny, przekonanie, że czynności rutynowe da się przeprowadzić bez specjalisty [29].

Problematyka i rozwiązania. Zdaniem autorów, oględziny nie mogą być czynnością formalną, gdyż w czasie ich przeprowadzania zdobywa się większość dowodów materialnych. Zatem jednym z problemów

activities. Among the most important investigative activities the act lists crime scene examination and investigation. The purpose of scene examination is not only to find and secure traces and objects of importance for the examination, but also to collect other information about the situation at the crime scene, about crime mechanism, etc. The skills of a law enforcement officer examining the crime scene are often insufficient for carrying out such activities. Only a specialist, using appropriate methods, means and technical equipment can identify certain types of traces, and then secure and collect them. Subsequently – on an investigator's request – such traces will be examined and an opinion will be presented. A specialist's participation in crime scene examination (being an immediately required activity) ensures timely identification, protection, collection and investigation of objects of importance for the case. It is not uncommon that objects identified by a specialist during crime scene examination turn out to be the only relevant evidence in the case. An analysis of shortcomings in crime scene examinations (and their underlying causes) allows one to conclude that one of the more important factors affecting the scale of such shortcomings is the organization of scene examination preparation process. Obviously, the participation of a specialist in immediate investigative activities depends not only on whether or not the investigator or the officer on duty organizing the work of the investigation team have taken the right steps, but also on the nature of the crime. After an analysis of actions taken by the police in road accident cases and ways of improving such activities in various cities of Lithuania, and after evaluation of investigative activities and the use of specialists' capabilities at the scene, L. Novikovienė and V. Paulauskas concluded that the number of specialists participating in scene examination is too low [29]. Traffic police officers reported the following causes of specialists' absence from road accident scene examinations: insufficient number of specialists, established practice, low quality of work organization, specialists being called in outside their duty hours, issue of (non)-payment for overtime work, general belief that routine activities can be carried out without a specialist [29].

Issues and solutions. The authors are of the opinion that site examination cannot be merely a formal activity, as it is the source of most of the evidence.

współpracy funkcjonariusza dochodzeniowo-śledczego i specjalisty w czasie oględzin jest zapewnienie udziału tego ostatniego w tej czynności procesowo-kryminalistycznej. Przeprowadzona analiza pokazuje, że to już nie jest bezpośredni problem tych dwóch podmiotów, ale sprawa wyższego rzędu dotycząca organizacji sprawnego działania organów ścigania. Wyżej wspominaliśmy, że obecnie specjalista uczestniczy w co trzech oględzinach miejsca zdarzenia. Z tego wynika, że jeżeli specjalista nie bierze udziału w tych ważnych czynnościach, to z dużym prawdopodobieństwem można zakładać, że w nich nie będą użyte odpowiednie metody naukowe i specjalistyczne środki techniczne, a wynikiem tego będzie brak zabezpieczonych śladów i innych obiektów oraz nie będzie zleconych badań. Dlatego jedną z głównych zasad przy tej czynności musi być bezpośrednia współpraca funkcjonariusza dochodzeniowo-śledczego i specjalisty (biegłego). Inną ważną kwestią jest kształcenie dochodzeniowca w stosowaniu wiadomości i umiejętności specjalnych w trakcie oględzin miejsca zdarzenia, w których nie uczestniczy specjalista.

Forma współpracy przy zlecaniu zadań i wykonywaniu badań

Same oględziny miejsca zdarzenia to nie jedyna czynność postępowania przygotowawczego wymagająca wiadomości specjalnych. Funkcjonariusz organu ścigania może wzywać specjalistę do uczestnictwa także w innych czynnościach dochodzeniowo-śledczych.

Inną ważną płaszczyzną takiej współpracy jest zlecenie przez funkcjonariusza organu ścigania wykonania odpowiednich badań zabezpieczonych na miejscu zdarzenia śladów i sporządzenia na tej podstawie opinii. W tym przypadku ta współpraca nie wymaga bezpośredniej interakcji, chociaż ustawodawca przewidział taką możliwość. Najczęściej, dochodzenie wyznacza biegłemu zadanie zbadania pewnych obiektów, które były zabezpieczone w czasie oględzin albo wykonywania innych czynności procesowych (np. przeszukania). Artykuł 205 k.p.k. Litwy stanowi, że rzeczy, dokumenty i inne obiekty, których badanie wymaga dużo czasu albo musi być wykonane przy użyciu specjalistycznych urządzeń technicznych, badane są w odpowiednim laboratorium. Obiekty te bada specjalista i po dokonaniu tych czynności wydaje opinię. Ważnym czynnikiem współpracy na tej płaszczyźnie jest czas, gdyż nierzadko bez opinii

Therefore, one of the problems in cooperation between a criminal investigator and a specialist at the stage of crime scene examination is to ensure the participation of the latter in this particular criminal trial activity. Our analysis demonstrates that this problem affects not only the two directly involved parties, but rather it constitutes a higher-tier issue relating to efficient organization of law enforcement agencies. As already mentioned, specialists currently participate in one out of three crime scene examinations. It follows from the foregoing that if a specialist does not participate in these vital activities, then one can reasonably expect that adequate scientific methods and specialist technical means will not be used and thus traces and other objects will not be secured, and no tests will be commissioned. Therefore, one of the fundamental rules to be followed in this particular activity is direct cooperation between a criminal investigator and a specialist (expert). Another important issue is to train investigators in using special skills and knowledge during crime scene examination in the absence of a specialist.

Form of cooperation in assigning tasks and performing tests

Scene examination is not the only pre-trial activity requiring special knowledge. Law enforcement officers may invite specialists to participate also in other investigative activities.

Another important form of such cooperation involves commissioning appropriate tests to be carried out on traces secured at the crime scene. Such tests are commissioned by a law enforcement officer and carried out by a specialist, who subsequently expresses his/her opinion on that basis. In this particular case, the cooperation does not require direct interaction, although the legislator envisages such a possibility. Usually, the investigator requests the expert to examine certain objects that have been secured at the crime scene or during another investigative activity (e.g. a search). Article 205 of the Lithuanian criminal procedure code stipulates that objects, documents and other items whose examination is time-consuming or requires specialist technical means must be examined in an appropriate laboratory. Such objects are examined by a specialist who expresses his/her opinion thereafter. In this context, time is of essence, because quite often without a spe-

specjalisty na temat określonych śladów czy innych obiektów nie da się przeprowadzić szeregu innych czynności dochodzeniowo-śledczych. Należy brać też pod uwagę obciążenie specjalistów innymi badaniami.

W przeprowadzonej przez nas ankiecie wykazano, że najczęściej problemów powstaje w trakcie formułowania pytań (63 respondentów) i przygotowywania materiału dowodowego oraz porównawczego do badań kryminalistycznych (41 respondentów) (ryc. 5).

Współpraca funkcjonariusza dochodzeniowo-śledczego i specjalisty nierzadko ma charakter konsultacyjny, kiedy ostatni doradza w sprawach przygotowywania materiału dowodowego oraz porównawczego przed zleceniem przeprowadzenia badania obiektów kryminalistycznych i wydania opinii. Takie konsultacje wiążą się przede wszystkim z poprawnym formułowaniem pytań, które znajdują się w postanowieniu o powołaniu specjalisty do przeprowadzenia badań. Dochodzeniowiec nie zawsze jest w stanie poprawnie samodzielnie sformułować właściwe pytania. Jeżeli nie jest to skomplikowane badanie, to zwykle nie ma z tym problemów. Jednak w przypadku zlecenia bardziej złożonych badań nierzadko sformułowanie odpowiednich pytań staje się problematyczne. Dlatego też dochodzeniowiec, przygotowując zadanie i formułując pytania, powinien przede wszystkim skontaktować się ze specjalistą z danej dziedziny i po wstępnym opisie okoliczności sprawy skonsultować treść pytań.

Autorzy ustalili, że nadal funkcjonariusze organów ścigania mają niedostateczną wiedzę o możliwościach badawczych laboratoriów (77 respondentów) i o formułowaniu pytań do konkretnych badań kryminalistycznych (60 respondentów), o przygotowaniu materiału kwestionowanego i porównawczego do badań (48 respondentów) (ryc. 6.). Należy jednak podkreślić, że nie mniej aktualnym zagadnieniem są wiadomości specjalne na temat oględzin miejsca zdarzenia, które muszą posiadać dochodzeniowcy i umieć je stosować. Na ten aspekt zwróciła uwagę znaczna część respondentów (2/3).

Jak już wspomniano, ważnym aktem prawnym utrwalającym klarowność współpracy funkcjonariusza dochodzeniowo-śledczego i specjalisty w tym kontekście są rekomendacje dotyczące zlecenia zadań specjalistom i powoływania biegłych [30]. Ten akt prawny zobowiązuje oba podmioty do zapewnienia skutecznych form współpracy:

- wstępna konsultacja przed zleceniem badań; przede wszystkim dochodzeniowiec powinien się konsultować ze specjalistą w razie niejasności bądź wątpliwo-

scialist's opinion on certain traces or other objects it is impossible to carry out many other investigative activities. Other tests currently performed by specialists (contributing to their workload) should be taken into account as well.

Our survey has shown that most problems arise in the course of formulating questions (63 respondents) and preparing evidence and comparative material for forensic examination (41 respondents) (Fig. 5).

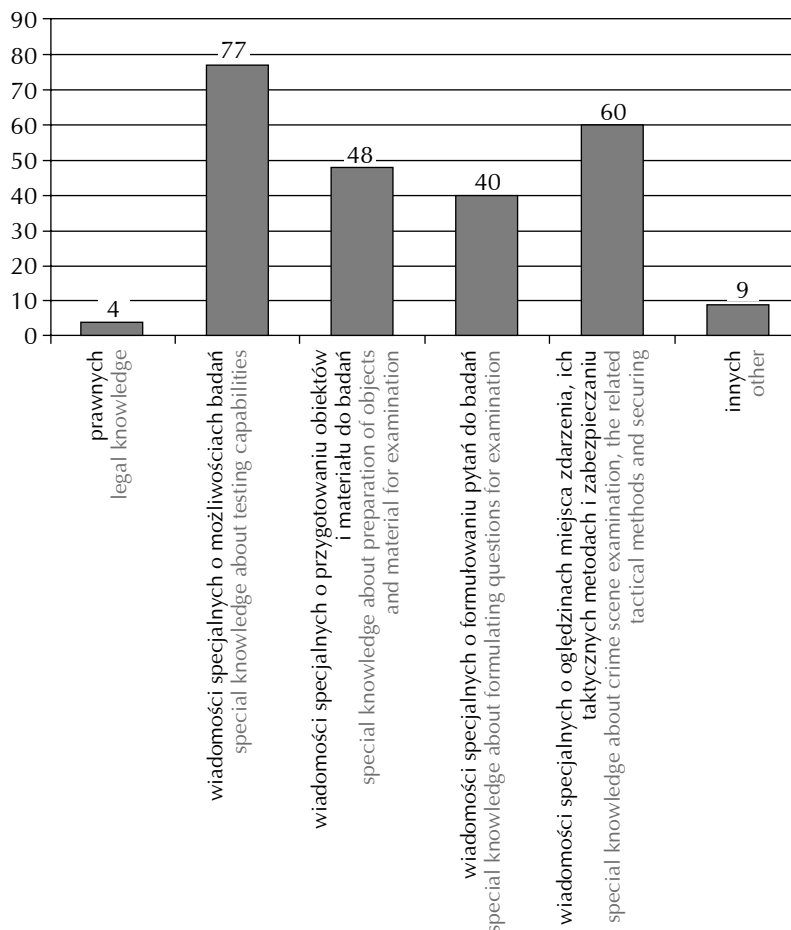
The cooperation between a criminal investigation officer and a specialist is often a form of consultations, whereby the latter advises on matters relating to the preparation of evidence and comparative material before examination of forensic evidence is commissioned and opinions are issued. Such consultations are first of all related to correct formulation of questions that will be stated in the decision on appointing a specialist for the purpose of examining evidence. An investigator is not always capable of formulating the right questions on his/her own. If a given examination is not too complex, he/she can usually do it quite well. However, in case of more sophisticated examinations, formulating appropriate questions becomes a problem. Therefore, when preparing the task and formulating the questions, the investigator should first of all contact a specialist in the area, briefly describe the case and consult the wording of the questions.

The authors have concluded that law enforcement officers continue to have insufficient knowledge about testing capabilities of laboratories (77 respondents), about formulating questions for specific forensic examinations (60 respondents), and about preparation of questioned and comparative material for examination (48 respondents) (Fig. 6). Attention should be drawn to another issue, reported by a significant share (two-thirds) of respondents, which is no less important: namely special (theoretical and practical) knowledge on crime scene examination that investigators should possess.

As already mentioned, guidelines on the assignment of tasks to specialists and on the appointment of experts constitute in this context an important legal act that consolidates the transparency of cooperation between criminal investigation officers and specialists [30]. The said act obliges both parties to ensure efficient forms of cooperation:

- preliminary consultation before tests are commissioned; first of all, the criminal investigator should consult the specialist if he/she is uncertain or has

Jakich twoim zdaniem wiadomości najbardziej brakuje dochodzeniowcom?
In your opinion, what are the most serious knowledge gaps among investigators?

Ryc. 6. Dziedziny, z których dochodzeniowcom najbardziej brakuje wiadomości specjalnych
Fig. 6. Investigators' knowledge gaps

ści co do formułowania pytań, rodzaju zlecanego badania, w celu uniknięcia nadmiaru pytań, a także pytań niezwiązanych z kompetencjami specjalisty (biegłego) czy materiałem sprawy;

- aktualizacja danych kontaktowych; aby zapewnić płynność i ciągłość w postępowaniu przygotowawczym, dochodzeniowiec i biegły powinni mieć namiary na siebie, a w razie ich zmiany powinni natychmiast nawzajem się o tym informować, przyczyniając się w ten sposób do przyspieszenia i bezpośredniości współpracy. Warto zaznaczyć, że w przypadku prze-

any doubts as to what type of a test to order or how to formulate questions, in order to avoid questions that are unnecessary or unrelated to the specialist's (expert's) area of competence or to the case material;

- up-to-date contact details; to ensure continuous and smooth pre-trial proceedings, the investigator and the expert should have each other's contact details and should notify each other promptly about any change of such details, thus making their cooperation faster and more direct. Importantly, if

dłużającego się badania specjalista musi powiadomić o tym funkcjonariusza odpowiedzialnego za dane postępowanie przygotowawcze, a w razie potrzeby zgłosić zapotrzebowanie na dodatkowy materiał do badań. Dochodzeniowiec z kolei powinien informować specjalistę o okolicznościach postępowania, które uległy zmianie i z powodu których badanie straciło priorytet, ponieważ może to mieć istotny wpływ na organizację pracy specjalisty (biegłego);

- przesłuchanie jako środek uzupełnienia lub uściślenia opinii specjalisty. Warto zaznaczyć, że jeżeli badanie specjalisty z jakichś przyczyn było niewystarczająco wyczerpujące lub istnieją sprzeczności w związku z nowymi okolicznościami sprawy, należy przede wszystkim przeprowadzić przesłuchanie specjalisty wykonującego badanie, a dopiero potem, ewentualnie, zlecić dodatkowe lub ponowne badanie. W ten sposób zaoszczędzi się nie tylko środki publiczne, lecz także czas funkcjonariuszy i specjalistów, a to jest jednym ze współczesnych sposobów na kompleksowe rozwiązywanie problemu zarządzania zasobami ludzkimi i środkami finansowymi.

Problematyka i rozwiązania. W tym kontekście problem współpracy funkcjonariuszy organów ścigania i specjalistów dotyczy: a) wysyłania niekompletnego i złej jakości materiału kwestionowanego lub porównawczego; b) niewłaściwego formułowania pytań; c) dostarczenia kwestionowanego oraz porównawczego materiału do badań w niewłaściwym czasie. Funkcjonariusz dochodzeniowo-śledczy nie zawsze bezpośrednio po zabezpieczeniu materiału kwestionowanego zleca przeprowadzenie badań. Powodów jest kilka: duże obciążenie, brak materiałów porównawczych, niewłaściwie przygotowany materiał do badań itp. Stąd im później zleca się badanie, tym później otrzymuje się jego rezultat – opinię.

Podobne wyniki zaobserwowano także w badaniu ankietowym, które przeprowadzało Centrum Badań Kryminalistycznych Policji Litewskiej [31]. Po analizie praktyki zlecania różnych zadań specjalistom można wyróżnić następujące niedociągnięcia i błędy [32]:

1. Badanie jest zlecane, kiedy nie skompletowano całego niezbędnego materiału dowodowego i porównawczego, co powoduje konieczność powtórnego lub uzupełniającego badania.
2. Wadliwe zabezpieczenie przesyłanego do badań materiału kwestionowanego oraz porównawczego, co może podważać autentyczność dowodów, a także może się przyczynić do jego uszkodzenia lub zniszczenia.

examination takes longer than expected, the specialist must notify the officer in charge of given pre-trial proceedings and request additional test specimens if necessary. In his/her turn, the investigator should keep the specialist informed about new developments in the case affecting the priority of the examination, because such information may have a significant effect on the organization of the specialist's (expert's) work;

- interrogation as a source of additional or more detailed information supplementing the specialist's opinion. It should be remarked that if for whatever reason a specialist examination is insufficiently exhaustive or if any contradictions arise in connection with new findings, the examining specialist should first be interviewed and re-examination or new examination should only be commissioned afterwards if necessary. This approach saves not only taxpayers' money, but also the time of officers and specialists, which is one of the contemporary ways of comprehensively solving the problem of human and financial resources management.

Issues and solutions. In this context, the following problems affect the cooperation between law enforcement officers and specialists: a) sending incomplete and poor quality questioned or comparative material; b) wrongly formulated questions; c) questioned and comparative material not delivered on time for testing. Examination is not always commissioned by the investigator immediately after the questioned material is secured. A number of different reasons exist, including excessive workload, lack of comparative materials, inappropriately prepared test specimens, etc. Consequently, the later the test is commissioned, the later the result (opinion) is delivered.

Similar results were observed in a survey organized by the Lithuanian Police Forensic Science Centre [31]. An analysis of the practice of assigning various tasks to specialists reveals the following shortcomings and mistakes [32]:

1. Examination is commissioned before the necessary evidence and comparative material is available; as a result, re-examination or additional examination is required.
2. Questioned and comparative material is not properly secured during transport, which may compromise its authenticity or even lead to its damage or destruction.

3. Często mamy do czynienia z całym szeregiem zbędnych pytań, które znacznie wydłużają proces badawczy, ponieważ aby na nie odpowiedzieć, specjalista musi przeprowadzić określone badania oraz opisać je w swojej opinii. Zdarza się, że formułowane są pytania niewynikające z zakresu tego badania lub przedstawionego materiału, a nawet takie, które są sprzeczne z logiką i współczesnymi możliwościami badawczymi.
4. Nie są analizowane i oceniane opinie zawarte w protokole badania miejsca zdarzenia⁶.

Uogólniając rezultaty badań, można stwierdzić, że funkcjonariuszom organów ścigania (pracownikom pionu dochodzeniowo-śledczego) zwyczajnie brakuje wiedzy z dziedziny techniki kryminalistycznej (o sposobach i środkach poszukiwania i zabezpieczania śladów kryminalistycznych) i ekspertyzy sądowej (rodzajach badań eksperckich i ich możliwościach). Z drugiej strony przed zleceniem odpowiednich badań funkcjonariusze organów ścigania mogliby bardziej aktywnie współpracować ze specjalistami konkretnych dziedzin i konsultować się z nimi w sprawie możliwości i celowości konkretnych badań i sformułowania pytań.

Znaczna liczba – nie zawsze koniecznych – zleczonych zadań negatywnie wpływa na terminy ich wykonania. Analiza działalności laboratoriów kryminalistycznych w ostatnich latach wskazuje, że nawet jeżeli liczba zleczonych zadań nie wzrasta, to stają się one coraz bardziej skomplikowane oraz wzrasta liczba badanych obiektów. Na przykład w Centrum Badań Kryminalistycznych Litewskiej Policji w 2008 r. wykonano 10 078 badań. Terminy ich wykonania w 4172 przypadkach nie przekraczały 10 dni (42%), dla 1509 badań – od 11 do 30 dni (15%), a dla 4260 badań – ponad 30 dni (43%) [33]. Analizując sprawozdanie Centrum Badań Kryminalistycznych Policji Litewskiej za rok 2014, widzimy, że zapotrzebowanie na nie pozostaje wysokie [34]. W 2014 r. w Centrum Badań Kryminalistycznych Litewskiej Policji i w regionalnych placówkach najczęściej wykonano badań daktyloskopijnych (3555), traseologicznych (1876), substancji narkotycznych (1737), DNA (1596), napoi alkoholowych (1263), balistycznych (948), identyfikacji środków transportu (922). Wzrosła liczba skom-

3. Many irrelevant questions are often asked, which significantly lengthens the testing process, because in order to answer all such question the specialist must carry out the necessary tests and describe them in his/her opinion. It does happen that some questions are outside the scope of a given test or specimen, or simply illogical or contrary to contemporary testing methods.
4. Opinions stated in crime scene examination reports are not being analyzed or evaluated⁶.

In general, commenting on the results of the survey one can conclude that law enforcement officers (criminal investigators) simply lack knowledge of evidence recovery (methods and means of searching for and securing forensic traces) and forensic examination (types of expert examinations and their possibilities). On the other hand, before commissioning an examination, investigators could more actively cooperate with specialists in specific areas and seek their advice regarding the formulation of questions and the feasibility and relevance of certain examinations.

The considerable quantity of (not always necessary) tasks has a negative effect on their completion dates. An analysis of the operations of forensic laboratories in the recent years indicates that while the number of assigned tasks is not actually growing, examinations are becoming more sophisticated and the quantity of examined objects is increasing. For instance, in 2008 the Lithuanian Police Forensic Science Centre performed 10,078 examinations. 4172 of them (42%) were completed in 10 days or less; another 1509 (15%) were completed in 11 to 30 days; the remaining 4260 examinations (43%) took over 30 days [33]. An analysis of the 2014 annual report of the Lithuanian Police Forensic Science Centre shows that forensic examinations continue to be much in demand [34]. In 2014 the Lithuanian Police Forensic Science Centre and its regional branches first of all examined fingerprints (3555), followed by traces (1876), narcotic substances (1737), DNA (1596), alcoholic beverages (1263), ballistic evidence (948) and vehicles (922). The number of sophisticated IT examinations has grown from 105 in 2013 to 143 in

⁶Badanie miejsca zdarzenia jest samodzielną czynnością procesowo-kryminalistyczną, której wyniki, jako opinia specjalisty, są zamieszczane w protokole badania miejsca zdarzenia (patrz art. 205 k.p.k. Republiki Litewskiej).

⁶Crime scene examination is a forensic process activity in its own right; its results (in the form of a specialist's opinion) are included in the crime scene examination report (see Article 205 of the criminal procedure code of Lithuania).

plikowanych badań z dziedziny IT (w 2013 r. wykonano 105 badań, w 2014 r. – 143). W 2014 r. w centralnym laboratorium policji przeprowadzono 31 badań wariograficznych (w 2013 r. – 22). Urząd Kontroli Państwowej Republiki Litewskiej (odpowiednik polskiego NIK-u) po przeprowadzeniu audytu działalności organów ścigania w postępowaniu przygotowawczym zaznaczył we wnioskach, że „nie rozwiązywano sprawnie i operatywnie problemów, z powodu których wydłuża się czas trwania postępowania przygotowawczego” [35]. Organ kontroli w celu ustalenia, dlaczego nie wszystkie postępowania przygotowawcze są przeprowadzane terminowo, przeanalizował powody przedłużania ww. terminów. Jednym z nich było przeprowadzenie ekspertyzy lub badania obiektów. Po przeanalizowaniu badań przeprowadzanych w Wydziale do walki z Przestępczością Gospodarczą Naczelnego Komisariatu Policji Okręgu Wileńskiego stwierdzono, że ponad 1/3 opinii biegłych powstała nie wcześniej niż po 6 miesiącach od zlecenia badania, a 12% – po ponad roku [35]. Rozwiązanie tego problemu jest możliwe tylko drogą zmiany sytuacji po obu stronach: trzeba zachęcać funkcjonariuszy dochodzeniowo-śledczych do jak najwcześniejszego zlecenia badań, a jednocześnie dokonać przeglądu działalności wszystkich placówek wykonujących badania kryminalistyczne i ją optymalizować, przekierowując więcej specjalistów do badań, które przeciągają się w czasie, a także ocenić sytuację w wypadku badań, które wykonywane są w dostatecznie krótkich terminach [36]. Analizując aktualną sytuację, wyraźnie widzimy, że czas przeprowadzania badań uległ skróceniu. Według danych Centrum Ekspertyzy Sądowej Litwy (odpowiednik Instytutu Ekspertyz Sądowych w Krakowie) [37], 32% ekspertyz (badań) zostało przeprowadzonych w okresie do 30 dni. Jeżeli w 2012 r. czas oczekiwania na badania z dziedziny technologii informacyjnych wynosił ok. 24 miesięcy, w 2014 r. – już ok. 16 miesięcy. Oczekiwanie na przeprowadzenie badań pismoznawczych w 2012 r. trwało ok. 4–5 miesięcy, w 2014 r. – 3 miesiące. Skrócenie terminów wykonywanych badań (ekspertyz) stwarza przesłanki do szybszego i bardziej efektywnego zakończenia postępowania przygotowawczego. Jednak zdaniem autorów, kwestia ta powinna być rozwiązana w sposób kompleksowy, a zatem funkcjonariusz dochodzeniowo-śledczy i prokurator, po ustaleniu konieczności zlecenia jakiegoś badania, nie powinni zwlekać z przygotowaniem zadania i niezbędnych materiałów, powinni ocenić możliwości ewentualnego badania, wreszcie racjonalnie ocenić sytuację z nadmiarem zlecanych badań.

2014. In 2014, the central police laboratory carried out 31 lie detector tests (22 in 2013). Having audited the operations of law enforcement agencies in pre-trial proceedings, the National Audit Office of the Republic of Lithuania (equivalent of the Polish Supreme Audit Office) remarked that “problems resulting in lengthy pre-trial proceedings have not been efficiently and operatively solved” [35]. To find out why some pre-trial proceedings are not completed on time, the auditors analyzed the underlying causes of such delays. Object examinations or forensic studies were identified as one of such causes. Having analyzed examinations carried out by the Business Crime Department of the Police Headquarters in Vilnius District the auditors concluded that over one-third of experts’ opinions were issued 6 months or later after the assignment, and another 12% took more than a year [35]. This problem can only be solved if the situation is changed on both sides: investigators must be encouraged to commission examinations as early as possible and simultaneously the operation of all forensic agencies must be reviewed and optimized so that specialists are deployed to those examinations that have been going on for too long. It is also necessary to assess the situation in the case of examinations that are completed in acceptably short periods of time [36]. An analysis of the current situation clearly shows that examination time has been reduced. According to the data of the Forensic Science Centre of Lithuania (equivalent of the Institute of Forensic Research in Krakow, Poland) [37], 32% of all forensic studies were completed in 30 days or less. While in 2012 the waiting time for IT examination was approx. 24 months, in 2014 it was down to approx. 16 months. As regards forensic handwriting analyses, the waiting time was reduced from 4-5 months in 2012 to 3 months in 2014. As forensic examination (studies) takes less time, one can reasonably expect pre-trial proceedings to be completed earlier and more efficiently. However, the authors believe that the said issue should be solved in a comprehensive manner, which means that the criminal investigation officer and the prosecutor – having identified the need for commissioning an examination – should act promptly in preparing the task and the necessary materials, evaluate the possibilities of such potential examination, and finally rationally evaluate the situation in the context of excessive amount of commissioned examinations.

Aktualizacja wstępnych wniosków badania.

W związku z doskonaleniem współpracy funkcjonariusza dochodzeniowo-śledczego i specjalisty (biegłego) i realizacją zasad ekonomii procesowej oraz szybkości postępowania trwa w literaturze prawniczej dyskusja na temat stosowania przenośnych urządzeń i szybkich testów do wstępnej identyfikacji (weryfikacji) substancji narkotycznych czy psychotropowych. S. Matulienė i G. Bučiūnas definiują tego rodzaju badania jako „wykorzystane przez prowadzącego postępowanie funkcjonariusza dochodzeniowo-śledczego lub specjalistę, mające naukowe podstawy, bezpieczne dla życia i zdrowia materiały i środki pozwalające w ciągu krótkiego czasu uzyskać informacje o pochodzeniu istotnego dla badania czynu przestępczego obiektu lub ustalenia innych okoliczności” [38]. Rozważając, kto miałby przeprowadzać badania wstępne, większość specjalistów i ekspertów twierdzi, że mógłby to robić zarówno dochodzeniowiec, jak i specjalista [38]. W tym przypadku bardzo ważna jest współpraca dochodzeniowca i specjalisty przy oględzinach miejsca zdarzenia lub przeszukaniu, gdy specjalista pomaga dochodzeniowcom w odnajdywaniu, właściwym zabezpieczeniu, pobieraniu i pakowaniu istotnych obiektów. Na Litwie obecnie takie badania wstępne nie mają statusu dowodu, a więc konieczne jest badanie laboratoryjne. Jednak istnieje prawdopodobieństwo, że w przyszłości, po zmianie regulacji dotyczących stosowania takich metod i instrumentów diagnostycznych, w tej dziedzinie powstanie nowa płaszczyzna współpracy dochodzeniowca i specjalisty.

Forma współpracy w innych czynnościach postępowania przygotowawczego

W dobie dzisiejszych technologii, zwłaszcza przy błyskawicznych zmianach w dziedzinie komunikowania się, z nowymi wyzwaniem stykają się funkcjonariusze organów ścigania przeprowadzający różnorodne czynności dochodzeniowo-śledcze, które nie tylko wymagają wiadomości specjalnych (wiedzy specjalistycznej), lecz także praktycznych umiejętności posługiwania się odpowiednimi urządzeniami przy oględzinach obiektów, okazaniu czy eksperymentach śledczych. Autorzy uważają, że takie współdziałanie dochodzeniowca i specjalisty w tej dziedzinie, której aktywność ostatnio wyraźnie rośnie, jest perspektywnym kierunkiem współpracy tych podmiotów w postępowaniu przygotowawczym, właśnie z powodu dużego zapotrzebowania na wiadomości specjalne

Updating preliminary study results. As the cooperation between law enforcement officers and specialists (experts) improves and the principles of procedural economy and speedy procedures are being implemented, legal literature sees a discussion on the use of portable devices and quick tests for preliminary identification (verification) of narcotic or psychotropic substances. S. Matulienė and G. Bučiūnas define tests of this kind as “means and materials that are based on scientific evidence, safe for human life and health and used by a criminal investigator or a specialist for the purpose of quick identification of an object (or determination of other facts) of importance for the investigation of a crime” [38]. When asked about who should make such preliminary tests, most specialists and experts say that it could be either an investigator or a specialist [38]. In this case, the cooperation between an investigator and a specialist in crime scene examination (or during a search) is very important, the role of the specialist being to assist the investigator in finding, securing, collecting and packaging important objects. Currently in Lithuania such preliminary tests are not recognized as evidence, which means that laboratory tests are required. However, it is likely that in the future, when regulations on the use of such diagnostic tools and methods change, a new area or cooperation between investigators and specialists will be created.

Form of cooperation in other pre-trial activities

In the era of today’s technologies, marked in particular by rapid changes in communication, law enforcement officers who carry out various investigative activities face new challenges that not only require special knowledge (expertise), but also practical skills of using appropriate equipment in examining objects, identification parades or crime reconstructions. The authors believe that such cooperation between an investigator and a specialist in the area whose activity has been clearly growing is a promising direction in their cooperation at the pre-trial stage – particularly given the high demand for special knowledge of various disciplines. One could emphasize here the important role of a specialist in investigating electronic crime

z różnych dziedzin. Można tutaj podkreślić ważną rolę specjalisty w badaniu czynów przestępczych w przestrzeni elektronicznej czy w badaniu wypadków drogowych, w których ucierpeli bądź zginęli ludzie. W takich przypadkach nie wystarczy wiedza dochodzeniowca czy konsultacje specjalisty (biegłego) na początkowym etapie śledztwa lub dochodzenia. Konieczny jest udział specjalisty od początku postępowania przygotowawczego, a nieraz i na dalszych jego etapach. Naukowcy badający zasadność udziału specjalisty w czynnościach postępowania przygotowawczego podkreślają, że oględziny techniki komputerowej bez udziału specjalisty IT mogą skutkować i często skutkują utratą całej informacji dowodowej [39].

Udział specjalistów na miejscu wypadku drogowego zapewnia, że miejsce zdarzenia będzie zbadane wszechstronnie. Uwagi specjalisty, jego rozumowanie i wnioski są podstawą przy ustalaniu rodzaju i mechanizmu wypadku drogowego [40]. Dlatego można stwierdzić, że w badaniu wypadków drogowych szczególnie ważne jest umiejętne stosowanie wiadomości specjalnych. Stąd słusznie zauważa się, że rezultaty czynności procesowych w badaniach tego typu czynów w większości zależą od tego, czy zastosowano technikę kryminalistyczną oraz czy efektywnie zostały wykorzystane rekomendacje taktyki i metodyki kryminalistycznej [40].

Nie mniej ważną i złożoną dziedziną jest działalność gospodarcza, w której również mamy do czynienia z przestępczością ekonomiczną, a badanie takich czynów przestępczych wymaga szczegółowych wiadomości specjalnych. Wiedza dochodzeniowca w takich przypadkach często jest niewystarczająca, a udział i pomoc specjalisty w zabezpieczeniu istotnych dla dochodzenia przedmiotów, dokumentów, w formułowaniu pytań do badań, wyznaczaniu zadań badawczych jest nieodzowna. Specjalista może być pomocny nie tylko na pierwszym etapie postępowania przygotowawczego poprzez udział w oględzinach, przeszukaniach, pomoc w wysuwaniu podejrzeń kryminalistycznych, lecz także podczas badań, a nawet konsultując organ procesowy w sprawach merytorycznych decydujących o postawieniu zarzutów itp. Z taktycznego punktu widzenia ważne jest zapewnienie faktycznego, a nie tylko formalnego udziału specjalisty, który ponadto musi być profesjonalistą w swojej dziedzinie [41]. Analiza spraw o charakterze ekonomicznym pozwala stwierdzić, że dochodzeniowcom trudno jest gromadzić materiał dowodowy

or road accidents involving casualties and fatalities. In such cases, the investigator's knowledge or consultations with a specialist (expert) at the initial stage of the investigation or inquiry are insufficient. The specialist's participation is necessary from the very beginning of pre-trial proceedings, and sometimes also at the later stages. Researchers investigating the rationale for specialists' participation in pre-trial activities emphasize that examination of computer hardware without an IT specialist may (and often does) result in the loss of entire evidence [39].

The presence of specialists on road accident scenes ensures their comprehensive investigation. Specialists' comments, reasoning and conclusions provide a basis for determining the type and mechanism of the road accident [40]. Therefore, it can be concluded that in investigating road accidents it is particularly important to skillfully use special knowledge. Hence it is rightly believed that the results of procedural activities in investigating these types of events mostly depend on whether forensic technologies have been used and whether recommendations of forensic tactics and methodology have been efficiently applied [40].

Equally important and complex is business crime, being yet another area requiring detailed special knowledge. Also here the investigator's knowledge is often insufficient, which is why it is indispensable to ensure the involvement of a specialist and his/her assistance in securing important objects and documents, as well as in formulating questions for examination and in identifying examination tasks. A specialist can be helpful not only at the first stage of pre-trial proceedings (presence during scene examination or searches, assistance in formulating hypotheses), but also during examinations. Moreover, specialists can serve as consultants for trial authorities with regard to the merits of the case on the basis of which charges are defined, etc. From a tactical perspective it is important to ensure actual (and not only formal) participation of a specialist who must additionally be a professional in his/her area of specialization [41]. An analysis of business crime cases allows one to conclude that investigators struggle with collecting evidence in those cases where they cannot rely on profession-

w przypadkach, kiedy nie mają fachowej pomocy specjalisty, np. w sprawach o wyłudzenie zwrotu VAT.

Zdaniem autorów funkcjonariusz organu ścigania czy prokurator musi mieć prawo uczestniczenia w badaniach wykonywanych przez specjalistę (biegłego), zwłaszcza na wstępnym etapie postępowania przygotowawczego, kiedy jeszcze tylko są wysuwane ogólne wersje zdarzenia. Być może jest to dyskusyjne zagadnienie, gdyż k.p.k. Republiki Litewskiej nie reguluje udziału funkcjonariusza dochodzeniowo-śledczego w badaniach kryminalistycznych czy ekspertyzie. Z kolei k.p.k. Rosji w art. 197 nadaje śledczym prawo udziału w ekspertyzie. Powyższy przepis stanowi, że funkcjonariusz dochodzeniowo-śledczy może brać udział w ekspertyzie sądowej, oczekiwać od biegłego wszelkich wyjaśnień na temat przebiegu ekspertyzy. Warto zaznaczyć, że takie uprawnienia przewidywał też stary litewski k.p.k.

W trakcie badania ankietowego ustalono, że zdarzają się również sytuacje, gdy zachodzi potrzeba udziału specjalisty w innych czynnościach postępowania przygotowawczego (ryc. 5.).

Problematyka i rozwiązania. Analiza problematyki współpracy pomiędzy tymi podmiotami w czasie przeprowadzania innych czynności procesowych pozwala dostrzec swoistą pasywność funkcjonariusza dochodzeniowo-śledczego: nie zawsze jest on skłonny do wzywania specjalisty do udziału w innych czynnościach (nawet w ogłędzinach miejsca zdarzenia specjaliści uczestniczą w mniej niż 40% zdarzeń), co skutkuje powierzchownym ich przeprowadzeniem, tylko ogólnym opisem sytuacji, a co za tym idzie – brakiem zabezpieczonych dowodów. W celu zwiększenia efektywności czynności dochodzeniowo-śledczych i tym samym wzmocnienia współpracy tych podmiotów, trzeba dążyć do zwiększenia częstości udziału specjalistów w czynnościach dochodzeniowo-śledczych. Jednakowoż trzeba podkreślić, że również specjaliści nie wykazują zbyt dużo entuzjazmu, jeśli chodzi o uczestniczenie w innych czynnościach dochodzeniowo-śledczych. Częściowo można to wytłumaczyć niewystarczającą liczbą pracowników pionu kryminalistycznego, którzy najczęściej występują jako specjaliści, ale też pewnymi przyczynami powiązаныmi z zarządzaniem tą dziedziną, niedostatecznym dowartościowaniem pracy specjalistów w innych czynnościach dochodzeniowo-śledczych, problemami mentalnymi itd.

al assistance of a specialist (e.g. in VAT carousel frauds).

The authors are of the opinion that law enforcement officers or prosecutors must have the right to participate in examinations performed by specialists (experts), particularly at the early stage of pre-trial proceedings, when only general hypotheses are being formulated. Possibly this issue is somewhat debatable, because the Lithuanian criminal procedure code does not address the participation of investigators in forensic examinations or studies. In its turn, the Russian criminal procedure code gives investigators the right to participate in forensic studies. Its Article 197 stipulates that investigators can participate in forensic studies and have the right to ask experts for detailed information about the course of the study. Remarkably, similar provisions were contained in the previous version of the Lithuanian criminal procedure code.

The survey showed that in certain situations the participation of specialists in other pre-trial activities is necessary (Fig. 5).

Issues and solutions. An analysis of problems affecting the cooperation between the two parties in other pre-trial activities allows one to notice a certain kind of inaction on the part of criminal investigation officers: they are not always ready to invite specialists to participate in other activities (even crime scene examinations are attended by specialists in less than 40% of all cases), which results in lack of in-depth analyses, merely general descriptions of the situation and – as a matter of consequence – lack of evidence. To increase the efficiency of investigative activities and thus to strengthen the cooperation between the two parties, the objective of increasing the participation of specialists in investigative activities should be pursued. In all fairness it should be said that specialists are not overly enthusiastic either about participation in such other investigative activities. To some extent this is attributable to the understaffing of evidence recovery departments (being the most common source of specialists), but other reasons include poor management, insufficient recognition of specialists' role in other investigative activities, mentality, etc.

Tendencje i kierunki zwiększania efektywności współpracy funkcjonariusza dochodzeniowo-śledczego i specjalisty (biegłego)

Na podstawie analizy podstawowych form, sposobów i problemów współpracy funkcjonariusza dochodzeniowo-śledczego i specjalisty można stwierdzić, że w celu zwiększenia efektywności tej współpracy można zaproponować kilka kierunków – zarówno na płaszczyźnie praktycznej działalności, jak i szkolenia.

W trakcie badań respondenci byli pytani o celowość wspólnych szkoleń tych podmiotów. Większość respondentów (aż 78%) twierdzi, że takie szkolenia są potrzebne (ryc. 7.). Podkreślali to zarówno funkcjonariusze pionu dochodzeniowo-śledczego, jak i specjaliści.

W ankiecie zawarto też pytanie mające na celu ustalenie, czy są organizowane wspólne szkolenia dochodzeniowców i biegłych. Ustalono, że tego typu szkolenia są organizowane, jednak w bardzo ograniczonym zakresie. Ponad połowa (52%) respondentów stwierdziła, że wspólne szkolenia w ogóle nie są organizowane. Wymowny jest fakt, że 40% badanych twierdziło, iż nic nie wie o wspólnych szkoleniach (ryc. 8.), co pozwala wysnuć wniosek o dużych zaniedbaniach w tej dziedzinie.

Aby rozwiązać problemy we współpracy funkcjonariusza dochodzeniowo-śledczego i specjalisty, należy zaproponować zwiększenie wymiany informacji o możliwościach badań (szukanie odpowiednich

Tendencies and directions of improving the efficiency of cooperation between law enforcement officers and specialists (experts)

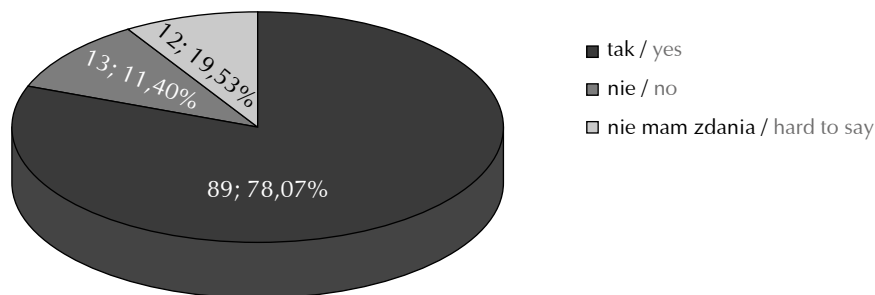
An analysis of the basic forms, methods and problems of the cooperation between law enforcement officers and specialists (experts) allows one to conclude that in order to improve the efficiency of such cooperation a number of directions can be recommended, with regard to both practice and training.

In the survey the authors asked the respondents for their opinion about joint training for both groups. Most respondents (as many as 78%) consider such training to be necessary (Fig. 7). This necessity was stressed both by investigators and by specialists.

Another question in the survey was aimed at determining whether joint training for investigators and experts is already being organized. It was concluded that it is indeed being organized, but to a very limited extent only. Over a half (52%) of the respondents state that joint training has never been organized. A telling point is that 40% of the respondents claim not to be aware of any joint training (Fig. 8), which allows one to suspect some serious negligence in this area.

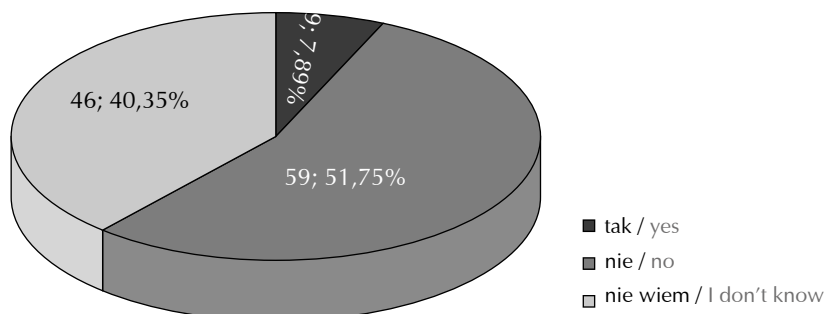
To solve problems in the cooperation between investigating officers and specialists, it is necessary to intensify the exchange of information about testing capabilities (preparation of teaching and practical

Czy potrzebne są wspólne szkolenia dla dochodzeniowców i specjalistów (biegłych)?
Is there a need for joint training for investigators and specialists (experts)?

Ryc. 7. Potrzeba organizowania wspólnych szkoleń
Fig. 7. Need for joint training

Czy są organizowane wspólne szkolenia dla dochodzeniowców i specjalistów?
Is joint training being organized for investigators and specialists?

Ryc. 8. Informacja o organizowaniu wspólnych szkoleń
Fig. 8. Information about joint training

pomocy naukowo-praktycznych ze szczególnym akcentowaniem dobrych praktyk, ale i typowych błędów), organizować więcej wspólnych szkoleń (ryc. 9). Wyniki badania wskazują, że tego typu zaproponowane rozwiązania są aktualne zarówno dla dochodzeniowców, jak i biegłych. Ponadto trzeba zwrócić uwagę na potrzebę stworzenia wspólnych rekomendacji (skryptów, pomocy naukowych) dotyczących zwiększania efektywności współpracy tychże podmiotów. Podkreśliło to 43 respondentów, w tym 28 dochodzeniowców. Jako inne rozwiązanie problemu respondenci wskazali też konieczność nieformalnego kontaktu dochodzeniowca i specjalisty.

Należy podkreślić, że istnieje prawna regulacja współpracy między tymi podmiotami. Jednak ogranicza się ona w większym stopniu do współpracy specjalistów z funkcjonariuszami organów ścigania, a w mniejszym stopniu z prokuratorami i w znikomym – z sądem. Praktycznie w małym stopniu jest uwzględniana praktyka innych państw Europy, chociaż w unijnym podręczniku dotyczącym dobrych praktyk stosowania ekspertyz w procesie cywilnym podkreśla się, że ekspert powinien nie tylko odznaczać się efektywnością, współpracą z sądem i innymi podmiotami, lecz także stale doskonalić swoje umiejętności [17].

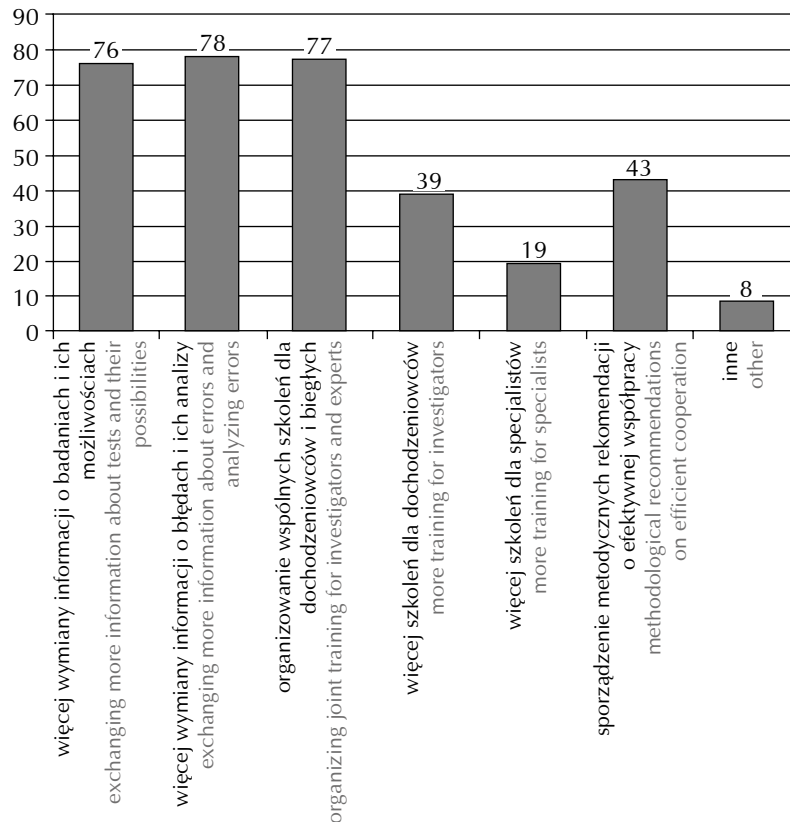
Podsumowując analizę problematyki współpracy funkcjonariusza dochodzeniowo-śledczego i specjalisty (biegłego), można wyprowadzić wnioski, że ww. współpraca powinna być doskonała kompleksowo, tzn. zarówno w sferze bezpośredniej działalności praktycznej, jak i szeroko pojmowanego szkolenia.

materials with particular emphasis on good practice and typical errors) and to organize more joint training courses (Fig. 9). The results of our study indicate that such proposals are expected both by investigators and by experts. Furthermore, attention should be paid to the need for developing joint recommendations (scripts, teaching materials) on increasing the efficiency of the cooperation. Such a need was emphasized by 43 respondents, including 28 investigators. Another proposed solution selected by respondents was the need for informal contact between investigators and specialists.

It should be emphasized that the cooperation between the two entities is already addressed in the existing regulations. However, the scope of applicable regulations largely concentrates on the cooperation between specialists and law enforcement officers, and less attention is paid to their cooperation with prosecutors (and even less so with courts). The practice of other European countries is hardly ever taken into account, although the Guide to Good Practices in Civil Judicial Expertise in the European Union emphasizes that experts should not only be efficient and cooperate with courts and other entities, but also constantly improve their qualifications [17].

By way of concluding the analysis of issues affecting the cooperation between investigating officers and specialists (experts) it can be stated that such cooperation should be comprehensively improved, in the area of both direct practical operation and broadly understood training. For this

Jakie rozwiązania proponujesz dla usprawnienia współpracy dochodzeniowca i specjalisty (biegłego)?
How would you improve the cooperation between investigators and specialists (experts)?

Ryc. 9. Dziedziny współpracy wymagające udoskonaleń
Fig. 9. Necessary improvements in cooperation

W tym celu musi też być stworzona baza materialna i naukowo-dydaktyczna.

purpose a database of training materials needs to be created.

Wnioski

Pojęcie wiadomości specjalnych oraz określenie podmiotów je posiadających i wykorzystujących wciąż nie są wystarczająco klarowne, a to nie pozwala jednoznacznie zrozumieć powiązań pomiędzy tymi pojęciami (kategoriami naukowymi) ani dokonać poprawnej weryfikacji form współpracy funkcjonariusza dochodzeniowo-śledczego i specjalisty (biegłego). Tworząc wspólną europejską przestrzeń kryminalistyczną, należałoby zacząć od harmonizacji i w miarę możliwości ujednolicania istotnych pojęć, definicji i kategorii naukowych w kontekście

Conclusions

The notion of special knowledge and the definitions of entities possessing and using such knowledge are not yet sufficiently clear, which does not allow one to unequivocally understand the relationships between these notions (scientific categories) or to correctly verify the forms of cooperation of investigating officers and specialists (experts). In creating the joint European forensic science area, it would be advisable to begin by harmonizing and (as far as possible) unifying the most important notions, definitions and scientific

wiadomości specjalnych, a zwłaszcza pojęcia samych wiadomości specjalnych, statusu specjalisty i biegłego oraz ich kompetencji.

W trakcie badania ustalono, że współpraca funkcjonariusza dochodzeniowo-śledczego i specjalisty (biegłego) na Litwie jest w miarę poprawna, ale wymaga określonych korekt, zarówno w dziedzinie regulacji, zarządzania, jak i szkolenia. Nadal istnieją poważne problemy w szykowaniu materiału kwestionowanego i porównawczego do badań oraz są zauważalne braki w umiejętności poprawnego i objętściowo wystarczającego formułowania pytań. Braki te są powiązane z niedostateczną wiedzą kryminalistyczną, w tym w dziedzinie ekspertyzy sądowej, którą funkcjonariusze musieli zdobyć w czasie studiów i szkoleń.

W dążeniu do zwiększania efektywności współpracy funkcjonariusza dochodzeniowo-śledczego i specjalisty (biegłego), niezbędne jest nie tylko zwiększenie wymiaru godzin na praktyczne opanowanie tych kwestii na studiach, lecz także systematyczne organizowanie wspólnych szkoleń dla tych podmiotów.

Należy podkreślić, że celowe jest nie tylko zwiększanie udziału specjalistów w czynnościach dochodzeniowo-śledczych, takich jak oględziny, przeszukiwanie, wizje lokalne, eksperymenty procesowe lub nawet przesłuchania, lecz także aktywizacja współpracy w dziedzinie konsultowania organów procesowych.

categories in the context of special knowledge, including in particular the notion of special knowledge itself, the status of specialists and experts and their competences.

The study demonstrated that the cooperation between investigating officers and specialists (experts) in Lithuania is relatively satisfactory, but requires certain improvements in such areas as regulations, management and training. There still exist serious problems with the preparation of questioned and comparative material for examination and considerable improvements are necessary with regard to the formulation of correct and thematically sufficient questions. These shortcomings are linked with insufficient knowledge of criminalistics (including forensic studies) which the officers should have acquired at the university and in training.

Improving the efficiency of the cooperation between investigating officers and specialists (experts) requires not only an extension of university curricula in a manner allowing students to master the practical aspect of such cooperation, but also regularly organized joint training for both parties.

One should also emphasize the importance of increasing specialists' participation in investigative activities, such as scene examinations, searches, site visits, reconstructions or even interrogations. Consultations between pre-trial process bodies should become more active as well.

Autorzy deklarują brak konfliktu interesów.

The authors declare no conflict of interests.

Piśmiennictwo

References

1. Spapens T. Joint Investigation Teams in the European Union: Article 13 JITS and the Alternatives. *European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice* 2011; 19: 246-247.
2. Bakker E, Powderly J. Dealing with transnational terrorism, the concept and practice of Joint Investigation Teams. *Security and Human Rights* 2011; 1: 19-28.
3. Plachta M. Joint Investigation Teams: A New Form of International Cooperation in Criminal Matters. *European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice* 2005; 284.
4. Gerspacher N. The Roles of International Police Cooperation Organizations: Beyond Mandates, Toward Unintended Roles. *European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice* 2005; 13: 413-434.
5. Navickienė Ž. Investigator And Prosecutor Cooperation In Pre-trial Investigation: Investigators' Viewpoint. *Socialinių mokslų studijos* Nr 2(6). Mykolo Romerio Universitetas, Vilnius 2010; 339-355.
6. Пушкарева НА. Расследование налоговых преступлений в современной России. В: *Криминалистика и судебная экспертиза: наука, обучение, практика*, Санкт-Петербург 2012; 586-587.
7. Datcu D, Swart Th, Lukosch St, Rusak Z. Multimodal Collaboration for Crime Scene Investigation in Mediated Reality. *ICMI'12 Proceedings of the 14th ACM International Conference on Multimodal Interaction*. ACM, New York, USA 2012.

8. Poelma R, Akman O, Lukosch St, Jonker P. As if Being There: Mediated Reality for Crime Scene Investigation. CSCW 12 Proceedings of the ACM 2012 Conference on Computer Supported Cooperative Work. ACM New York, USA 2012.
9. Данилкин ИА. Взаимодействие следственных и экспертно-криминалистических подразделений органов внутренних дел. Москва: Юрлитинформ 2010; 121.
10. Kurapka VE, Bilevičiūtė E, Matulienė S. Ekspertinių įstaigų Lietuvoje pertvarkymo gairės. W: Nusikalstamumo grėsmės ir žmogaus saugumas. Kolektyvinė monografija, Vilnius 2010; 472.
11. Малевски Г., Юодкайте-Гранскене Г. Проблема оптимизации сети экспертных учреждений Литовской Республики. W: Криминалистические средства и методы в раскрытии и расследовании преступлений, Материалы V Международной научно-практической конференции по криминалистике и судебной экспертизе 2-3 марта 2011 г., Министерство внутренних дел Российской Федерации, Экспертно-криминалистический центр, Москва 2011.
12. Gorbakov A, Juodkaitė-Granskienė G. Baudžiamieji procesiniai kompleksinių ir komisijinių ekspertizių reglamentavimo uždaviniai. W: Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksui – 10 metų. Recenzuotų mokslinių straipsnių, skirtų Lietuvos ir užsienio šalių baudžiamojo proceso, baudžiamosios teisės ir kriminalistikos aktualijoms ir problematikai, rinkinys. Vilnius 2012; 272.
13. Juodkaitė-Granskienė G, Malevski H. Benefits and weaknesses of modern legal regulation of forensic examination in the Republic of Lithuania. W: Криминалистики и судебная экспертиза: наука, обучение, практика. 8-я (внеочередная) международная научно-практическая конференция. Под общей ред. С. П. Кушниренко, СПб: Издательский Дом СПбГУ, Санкт-Петербург, 2012; 368-373.
14. Lietuvos policijos generalinio komisaro 2006 m. liepos 24 d. įsakymas Nr 5-V-454 “Dėl teritorinių policijos įstaigų veiklos apžiūrint ir tiriant įvykio vietas tobulinimo koncepcijos patvirtinimo”.
15. Kurapka K. Specialisto statuso reglamentavimas Lietuvos Respublikos Administracinių teisės pažeidimų kodekse. W: Kriminalistika ir teismo ekspertologija: mokslas, studija, praktika. XI tarptautinės konferencijos medžiaga. Lietuvos teismo ekspertizės centras, Vilnius 2015; 159-171.
16. Gušauskienė M, Belevičius L. Diskusiniai specialių žinių panaudojimo aspektai. W: Kriminalistika ir teismo ekspertologija: mokslas, studija, praktika. XI tarptautinės konferencijos medžiaga. Vilnius: Lietuvos teismo ekspertizės centras 2015; 461-465.
17. Guide to Good Practices in Civil Judicial Expertise in the European Union. EGLE European Guide for Legal Expertise EEEE, October 2015; 23.
18. Calkiewicz M. Oględziny zwłok i miejsca ich znalezienia. Warszawa 2010.
19. Kwiatkowska-Wójcikiewicz V. Oględziny miejsca. Teoria i praktyka. Toruń 2011.
20. Criminal Procedure Code of the Republic of Estonia, <http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes> (dostęp 13.07.2015).
21. Criminal Procedure Code of the Republic of Croatia, <http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes> (dostęp 13.07.2015).
22. Criminal Procedure Code of the Federal Republic of Germany, <http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes> (dostęp 13.07.2015).
23. Criminal Procedure Code of French Republic, <http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes> (dostęp 13.07.2015).
24. Criminal Investigation Act of Finland (805/2011; entry into force on 1 January 2014) (amendments up to 1145/2013 included).
25. Criminal Procedure Act of the Republic of Slovenia, <http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes> (dostęp 13.07.2015).
26. Criminal Procedure Code of the Republic of Poland, 1997, <http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes> (13.07.2015).
27. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas, patvirtintas 2002 m. kovo 14 d. įstatymu Nr IX-785, Vilnius: Registrų centras, 2015.
28. Lietuvos Respublikos teismo ekspertizės įstatymas. 2002 m. spalio 29 d. Nr IX-1161, Valstybės žinios, 2002-11-22, Nr 112-4969.
29. Novikovienė L, Paulauskas V. Kelių eismo įvykių dabartinė būklė Lietuvoje ir šių nusikaltimų kriminalinio tyrimo tobulinimo problemos. W: Nusikalstamumo grėsmės ir žmogaus saugumas. Kolektyvinė monografija, Vilnius 2010; 194-195.
30. Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro 2011 m. sausio 18 d. įsakymas Nr. I-14 „Dėl Rekomendacijų dėl užduočių specialistams ir ekspertams skyrimo patvirtinimo“ (pakeitimai 2012 m. liepos 10 d. Nr I-235), http://ktc.policija.lt/lt/teisine_informacija/metodines_rekomendacijos.html (dostęp 27.07.2015).
31. Lietuvos policijos kriminalistinių tyrimų centro specialistų apklausos rezultatų apibendrinimas apie specialisto ir tyrėjo bendradarbiavimo problemas.
32. Navickienė Ž. Ikitaisminio tyrimo organizavimo modelis kriminalistikos taktikoje (daktaro disertacija), Socialiniai mokslai, teisė (01S). Mykolo Romerio universitetas, Vilnius 2011; 102.
33. Lietuvos kriminalistinių tyrimų centro 2009 metų veiklos planas http://ktc.policija.lt/lt/lietuvas_policijos_kriminalistiniu_tyrimu_centras.html (accessed on July 29, 014).

34. Lietuvos policijos 2014 metų veiklos ataskaita, <http://www.policija.lt/> (accessed on March 15, 2015).
35. Lietuvos Respublikos valstybės kontrolės 2012 m. gruodžio 20 d. valstybinio audito ataskaita „Ar sudarytos prielaidos efektyviai organizuoti ikiteisminio tyrimo procesą“, <http://www.vkontrole.lt/audito_ataskaitos.aspx?tipas=2> (accessed on February 28, 2015).
36. Pagal Lietuvos Respublikos valstybės kontrolės audito ataskaitą „Dėl ikiteisminio tyrimo organizavimo“ skirtingose ekspertinėse įstaigose tyrimai atliekami iš karto nesant jokių eilių, kiti trunka nuo 2 mėn iki 30-48 mėn. Plačiau žr. Lietuvos Respublikos valstybės kontrolės 2012 m. gruodžio 20 d. valstybinio audito ataskaita „Ar sudarytos prielaidos efektyviai organizuoti ikiteisminio tyrimo procesą“, <http://www.vkontrole.lt/audito_ataskaitos.aspx?tipas=2> (accessed on February 28, 2015).
37. Lietuvos teismo ekspertizės centro 2014 metų veiklos ataskaita, <http://www.ltec.lt/index.php?id=260> (accessed on March 13, 2015).
38. Bučiūnas G, Matulienė S. Preliminarių tyrimų naudojimas ikiteisminiame tyrime. W: Kriminalistika ir teismo ekspertizė: mokslas, studijos, praktika. Vilnius 2009; 172.
39. Жамиева Р, Шакиенов АО. Тактические особенности использования специальных знаний при осмотре компьютерной техники. W: Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksui – 10 metų. Recenzuotų mokslinių straipsnių, skirtų Lietuvos ir užsienio šalių baudžiamojo proceso, baudžiamosios teisės ir kriminalistikos aktualijoms ir problematikai, rinkinys. Vilnius 2012; 446.
40. Stungys K. Autoįvykio vietos tyrimas. Vilnius 2000; 26.
41. Kuklianskis S, Burda R. Nusikalstamų veikų ekonomikai tyrimo taktikos bendrieji ypatumai. Vilnius 1998; 46.
42. Kurapka E, Malewski H. Reglamentacja ekspertyzy sądowej w nowym litewskim kodeksie postępowania karnego z roku 2002. W: Kryminalistyczna ekspertyza pismoznawcza a grafologia. Materiały X Wrocławskiego Sympozjum Badań Pisma, Wrocław 19-21 czerwca 2002 r., pod red. Z. Kęgla, Wrocław 2003; 141-148.
43. Malewski H, Kurapka E. Opinia specjalisty i jej miejsce w procedurze karnej Litwy. W: Logiczne podstawy opiniowania ekspertyz dokumentów a praktyka. Materiały XI Wrocławskiego Sympozjum Badań Pisma, Wrocław 16-18 czerwca 2004 r., pod red. Zdzisława Kęgla, Wrocław 2006; 197-203.
44. Malewski H. Komplementarność oględzin miejsca zdarzenia i ekspertyzy sądowej. Problemy współczesnej kryminalistyki. Tom VII, część pierwsza, pod red. E. Gruzy, T. Tomaszewskiego, M. Goca. Polskie Towarzystwo Kryminalistyczne, Uniwersytet Warszawski, Wydział Prawa i Administracji, Katedra Kryminalistyki, Warszawa 2003; 33-38.
45. Kurapka VE, Bilevičiūtė E, Matulienė S, Stankevičiūtė S. Europos kriminalistikos 2020 vizijos įgyvendinimo Lietuvoje mokslinė koncepcija; problemų medis. W: Kriminalistika ir teismo ekspertologija: mokslas, studija, praktika. XI tarptautinės mokslinės konferencijos medžiaga, Vilnius: Lietuvos teismo ekspertizės centras, 2015; 453-456.

Adres do korespondencji

prof. Henryk Malewski
Instytut Prawa Karnego
Uniwersytet im. Michała Romera
ul. Ateities 20, LT-08303 Wilno, Litwa
tel. (8~5) 271 4584
e-mail: henryk.malewski@gmail.com

Address for correspondence

prof. Henryk Malewski
Institute of Criminal Law,
Mykolas Romeris University
ul. Ateities 20, LT-08303 Vilnius, Lithuania
tel. (8~5) 271 4584
e-mail: henryk.malewski@gmail.com